

In dit nummer:

- 403 De vreze des Heren is het
begin der eenheid
A.W. Vos
- 404 Moderniteit en Godsgeloof
A. van der Dussen
- 407 Feest bij 'Open Doors'
P.J. van Kampen
- 409 Schuldig lijden en de dienst
der barmhartigheid (2)
G. van den Brink
- 411 Kind op Maandag op de
basisschool
M. Vrijmoeth-de Jong
- 413 25 jaar STAGG
H. Algra

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Tot straks na de reclame

'Lief en Leed', de reality-tv van '06-11 weekend' en een zoveelste herhaling van een oude, stoffige politierserie kom je dan uiteindelijk uit bij de talkshows. Die van Rickie Lake bijvoorbeeld. Daar zit je drie kwartier te kijken naar een dozijn dikke, opgefokte Amerikanen die elkaar hebben bedrogen en dat schreeuwend en krijgend voor de camera's uitvechten. Hoe kan het dat deze Amerikaanse pulp zomaar de Nederlandse lucht in mag? Waarom grijpt niemand in? Maar niemand grijpt in. Tot straks na de reclame. Blijf kijken.

Geen boodschappen meer

Even na middernacht overviel me een onbeschrijfelijk verlangen naar één uurtje publieke omroep. En het hoefde niet eens onze eigen Evangelische

omroepen doen). Die waardering zal ze worst wezen. Programma's worden niet gemaakt om de kijkers te pleziëren, maar om adverteerders te behagen.

Basale minachting

Zoals gezegd, het gaat niet zo goed met de commerciële televisie. Met name RTL-5 en SBS-6 hebben het moeilijk. De advertentie-inkomsten blijven achter, heet het. Maar de werkelijkheid is dat adverteerders niet meer zo enthousiast zijn over reclame op de televisie. De eerste adverteerder heeft al geluiden in die richting laten horen. Een woordvoerder van bierproducent Bavaria in het weekblad Panorama; „We hebben het idee dat steeds minder mensen interesse hebben voor reclame op de televisie. Om die reden hebben we besloten procentueel meer geld te gaan steken in advertenties in maand- en weekbladen. We zijn ervan overtuigd dat er meer bedrijven zijn die dezelfde mening zijn toegedaan.” Het is jammer dat de adverteerders de kijkers voorgaan, maar het wordt tijd dat ook die kijkers het bijltje erbij neergooien. We zouden met z'n allen nu toch door kunnen hebben dat commerciële televisie een kijker degradeert tot een numerieke eenheid, een makkelijk te manipuleren kijk-ding dat je nou eenmaal nodig hebt om rijk te worden. En die basale minachting voor de kijker zie je terug in de programma's. Bij elkaar communiceren die een nauwelijks te benoemen leegheid, een vaag maar zeer negatief levensgevoel. Christenen zouden de eersten moeten zijn om daartegen in opstand te komen. Bijvoorbeeld door producten te boycotten waarvoor in zo'n negatieve setting reclame wordt gemaakt.

Benne Holwerda, Doorn

Sinds een week of wat mogen we ons in Nederland verheugen in de aanwezigheid van twee nieuwe commerciële zendgemachtigden. Een nieuwe bedreiging voor het publieke bestel, dacht iedereen. Tot nu toe heeft televisiekijkend Nederland zich de infantiele programma's en hinderlijke reclameblokken laten welgevalen, maar de grens lijkt nu toch in zicht. Met de helft van de commerciële schijnt het niet goed te gaan. Dat is mooi.

Onze televisie heeft tien knopjes. Ooit hebben we de drie Nederlandse zenders geïnstalleerd en daar zijn bij gelegenheid RTL-4 en RTL-5 bij gekomen. Onder de andere knopjes zit slechts sneeuw en ruis. Ik zeg dat er eerlijk bij, opdat u weet dat ik geen verstand van televisie heb. Onlangs heb ik me echter een avond lang verplicht te kijken en erger nog, alleen te kijken onder de knopjes vier en vijf. Ik had griep en kon niet slapen. Nou had ik eigenlijk nog nooit goed naar RTL-4 en RTL-5 gekeken en dan is zo'n avondje een hele gewaarwording. Vier uur lang van vier naar vijf en van vijf naar vier geklikt (zappen kan niet op onze tv). Via het troosteloze acteerwerk van 'Goede Tijden Slechte Tijden', het kromme-tenengevoel van

Die waardering zal ze worst wezen

Omroep te zijn, al zou dat niet slecht uitkomen. Nee, de Tros was ook goed, of de Vara. De NCRV desnoods, of de VPRO. Als het maar een programma zou zijn dat met een beetje liefde is gemaakt.

Nogmaals, verstand van televisie heb ik niet, maar die avond heeft wel veel duidelijk gemaakt. Een commerciële televisiedag wordt zo goedkoop mogelijk volgehangen met dingen waar 'de mensen' naar kijken. Er zijn geen boodschappen meer, alleen nog reclameboodschappen.

Het is tekenend dat de commerciële omroepen wel hun kijkcijfers laten meten, maar niet de waardering voor hun programma's (zoals de publieke

Veertiendaagse uitgave van de
gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. P.J. van Kampen
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Prof.mr.dr. J.J. Oostenbrink
Ds. W. Smouter
M.J.F. van der Wal
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-620476
Telefax: 0513-627036.

**Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in
de week voorafgaande aan de week
waarin Opbouw zal verschijnen, bij
de redactie binnen te zijn.**

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 030-6961525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van
min. f 25,- contributie op bovenstaand
gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van
abonnementen uitsluitend bij de
administratie. Abonnementen kunnen
ieder moment ingaan, doch slechts
per 31 december eindigen. Opzeggen
uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijzen

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 33,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of f 104,-
per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 63 ct. per mm. bij 45 mm.
breed (excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag
8.30 uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week
voor verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar
Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-410760, fax 0342-492542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op
gerecycled papier.

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.

Opgave: telefoon 0513-620476; tele-
fax: 0513-627036.

- 28 okt. Centrale Diaconale Conferen-
tie te Amersfoort; onderwerp:
Hulp aan de
vreemdeling/asielzoeker
8 nov. SEV-najaarsvergadering,
Jeruzalemkerk, Utrecht
11 nov. Landelijke ouderlingenconfe-
rentie te Utrecht; inl.: tel. 010-
4514499
18 nov. Zendingsnajaarsvergadering
Leerdam met samenwer-
kende kerken
18 nov. Regionale Ontmoetingsdag
CG-NG in het Noorden des
lands te Groningen; 15.00
uur; inl.: tel. 050-562033

1996

- 13 april Ontmoetingsdag Ned. Geref.
Kerken te Barneveld; inl. en
huren van stands: J.A.D.
Schenkel, tel. 038-3320128)

In de eerstkomende nummers (o.a.)

H. Algra, Kuria
H. Algra, Twee carrières, kán dat?
P.J. van Kampen, 'De rijkdom van
Christus'
J.J. Lakerveld, Een tante in China
B. Wielenga, Zending: worden wij er
beter van?

Bent u al lid van de Pers- vereniging

die *Opbouw* uitgeeft? De contri-
buties van leden dragen bij aan
de instandhouding van ons blad.
U wordt lid als u min. f 25,- over-
maakt op giro 404945 tnv
Opbouw, Nieuwerkerk/IJssel, met
vermelding: 'Persvereniging'.

Ontvangen boeken

Dr. R. Kuiper,

Vreemdelingen- en minderhedenbeleid.

Marnix Commentaar nr. 1.

32 blz., f 7,90 ISBN 907201622X

Utg. Marnix van St. Aldegondse Stichting, Nun-
speet

Drs. R.M. Maris en drs. J.W. Dollekamp,

Verantwoordelijk bestuur.

De (re)organisatie van het binnenlands bestuur in
reformatorisch-politiek perspectief.

80 blz., f 12,90 ISBN 9072016203

Utg. Marnix van St. Aldegondse Stichting, Nun-
speet. Publicatie nr. 19

Drs. Pieter van Kampen, Liefde tot de leegte.

Een christelijke visie op het Boeddhisme.

176 blz., f 24,90 ISBN 9013907442

Utg. Boekencentrum, Zoetermeer

Dr. W.G. de Vries,

Kerk en confessie. Woord en wereld 29

72 blz. ISBN 9050460287

Utg. Woord en Wereld, Bedum

A.F. Troost, Zingend gezegend. Liederen.

393 blz., f 39,90 ISBN 9023915968

Utg. Boekencentrum, Zoetermeer

ds H. van Winkelhoff,

Ester - Terugblik en herkenning.

Hulp bij Bijbelstudie 36.

37 blz., f 6,90 ISBN 9060648870

Utg. St. NGJ ism Buiten en Schipperheijn,

Amsterdam. Ook te bestellen door overmaking van
f 6,90 op gironr. 3910300 van St. NGJ te Amster-
dam ovv van brochure

Meesters of rentmeesters?

Een werk- en studiedag over
Milieu, geloof en levensstijl
Zaterdag 4 november 1995.
Evangelische Hogeschool,
Drentsestraat 1 te Amersfoort.
Van 10-16 uur.

Inleiders: W.G. Rietkerk, L. Hor-
dijk, A. Maurer, J. Huijgen,
A. Broek, Kees de Heer, G. v.d.
Brink, Willy Bakker-Huizinga.

Kosten: f 15,-;
studenten: f 7,50;

leden/donateurs van
Hof van Heden en
van St. Zwaluw: f 10,-.

Inlichtingen, programma en aan-
melding: 033-621731.

De vreze des Heren is het begin der eenheid

(1 Sam. 11/Joz. 22:9v.)

A.W. Vos, Kampen

In Rhenen woont ijsbeertje Huggy die op een losgebroken ijsschots ver bij zijn moeder vandaan gedreven en tenslotte door mensen gered is. Een beeld van de moderne, autonome mens. De oude verbanden en structuren zijn verbroken en velen duiden dat als ware vrijheid. Het is echter de vrijheid van een ijsbeertje op een ijsschots. Hij kan nu alle kanten op – vrijheid!, maar tegelijk zijn het ongrijpbare krachten en stromen die bepalen welke kant – onvrijheid!

Onderstroom

Onze samenleving lijkt op een gebroken ijsvloer. Mensen drijven oncontroleerbaar bij elkaar vandaan. Dit gaat niet aan de kerk voorbij. Foeteren tegen dit individualisme heeft weinig zin, omdat dit – ironie! – meer een bovenmenselijk gegeven is, dan een persoonlijke keuze.

Wij behoeven een kracht die opgewassen is tegen de heersende onderstroom. Wij geloven uiteraard dat die kracht bij de Here is. Maar langs welke weg mogen wij die kracht verwachten? Zou het niet dit kunnen zijn dat wij weer echt weten en leren wat het is om de HERE te vrézen? Zonder meteen de pit eruit halen door haastig te verklaren „dat vrees wat anders is dan bang-zijn”.

Neem een Jesaja, Habakuk, Johannes: zij zijn doodsbàng geweest voor God (Jes. 6:5; Hab. 3:2,16; Openb. 1:17). Een vrees echter die vrijmoedigheid gaf, vast vertrouwen en sterke troost. Twee gebeurtenissen uit de Schrift geven aan hoe wij door de vreze des HEREN kerk kunnen blijven in een ijsschots-samenleving.

Heilzame vrees

In 1 Samuel 11 treffen we een volk zonder samenhang. Jabes-aan-de-rand een willoze prooi voor de slang (Nahas). De kerk-zonder-verband onmachtig tot handelen. De angst van de slang verlamt.

Dan slaat de vlam in de pan. Het kruivat van Sauls opgehoopte verwachting wordt door de Geest ontstoken. Zijn daden en appèl zinderen van goddelijk gezag en boosheid. En dan lezen we die opmerkelijke woorden (vs. 7):

„Toen viel de schrik des HEREN op het volk *èn* zij trokken uit als één man”. Een schrik die niet verjaagt, maar verenigt, die niet platslaat, maar activeert. De vreze des HEREN herschiep een langeslagen zootje tot een daadkrachtig leger.

Als wij vandaag ons laten intimideren door wat er woelt en wroet in onze samenleving, hebben wij dan niet vóór alle gesprekken, discussies, analyses etc. nodig de boodschap van Jes. 8:13 „De HÉRE.. moet het voorwerp van uw vrees en Hij moet het voorwerp van uw schrik zijn!”?

We laten ons leiden door wat we zien en daar proberen we dan vanuit het Evangelie op in te spelen. We probe-

Een God-van-liefde zó boos

ren ons maximaal te verplaatsen in de mens en de jeugd van vandaag om ze maar te bereiken en vast te houden. Dat is goed, als daar maar aan voorafgaat: de vreze des HEREN. Anders wordt het léuren met het Evangelie. Daar bereik je niemand mee en het ondergraaft de geloofwaardigheid. Als de HERE brult als een leeuw, dàn zullen ze komen zelfs uit de meest wereldse uithoeken, bevend als een vogel uit Egypte, als een vogel uit Egypte, als een duif uit het land Assur (Hosea 11:11). „He is not a tame Lion!” (C.S. Lewis).

De christengemeente te Jeruzalem groeide en bloeide dankzij de vrees die over alle ziel kwam (Hand. 2:43; 5:11; 9:31; 19:17). Wij moeten weer leren vrezen voor een God-van-liefde die zo vreselijk bóós op ons is dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft... Een vergeving om van te sidderen (Psalm 130:4).

Hoog spel geboden

De tweede gebeurtenis leert ons kerk te blijven in een plurale samenleving

met alle verwarring vanden: Jozua 22:9v – de bouw van een altaar door de stammen aan gene zijde van de Jordaan. Op het eerste gezicht konden de westelijke stammen maar één conclusie trekken: „Die Overjordaners druisen tegen Gods wil in door zomaar een altaar te bouwen. Afval! Korte metten: of de Overjordaners breken direct met hun zonde of harde tuchtmaatregelen volgen – voordat de toorn des HEREN over Zijn hele volk komt. Gespierde geloofstaal *en* een even gespierd geloofsantwoord: „Kom maar hier, toets ons *èn* vernietig ons als we inderdaad God ontrouw zijn gebleken” (vs. 22).

Maar... dat laatste was nu juist niet hun bedoeling met dat omstreden altaar. Integendeel. Geen eigenwillige godsdienst, maar een symbolisch altaar omwille van de eenheid van de kerk aan beide zijden van de rivier. *Het is soms niet wat het lijkt!*

Een actueel woord voor ons. Veelvormige geloofsuitingen en -visies kunnen ons verwarren. Denk bv. aan liturgische kwesties, botsende visies op kerkverbandelijk samenleven, verschillend luisteren naar de Schrift.

Laten we in navolging van Gods kerk ten tijde van Jozua 22 elkaar IN DE VREZE DES HEREN – en niet vanuit onze eigen voorkeuren en smaken – open en eerlijk tegemoet treden. Elkaar bij een opengeslagen Bijbel bevragen *en* elkaar niet sparen als de ander vreemd gaat. En laten we het waarderen (en niet boos worden) als de ander ons oprecht bezorgd stevig aan de tand voelt. Zó zijn we elkaar onderdanig in de vréze van Christus (Ef. 5:21), zó blijven/worden(!) we één, ook in een ijs-schots-samenleving! Laten we overigens ook opgelucht en blij reageren als het anders blijkt dan we eerst vreesden: ondanks die volslagen andere geloofsuiting is er de waarachtige eenheid van het geloof en dezelfde ijver voor God. Als dát de uitkomst is, dàn mogen wij – niet ondanks, maar – *dà*nkzij die pluriformiteit tot de heerlijke ontdekking komen dat de HERE in ons midden is (vs. 31). Hij die ons bij elkaar brengt en bewaart tegen alle stromen in. *Tot onze blijde schrik!*

Moderniteit en Godsgeloof

A. van der Dussen, Eindhoven

„De kerk staat niet daar waar menselijk kunnen ophoudt, niet aan de grenzen maar midden in het dorp.” In deze volzin van Bonhoeffer (uit zijn brief aan Bethge van 30 april 1944) zal de lezer het thema herkennen waarop ik in het vorige nummer van OPBOUW de aandacht vestigde. Ging het toen over de tendens, om juist daar ruimte voor God te zien waar mensen in hun persoonlijk leven aan het eind van hun latijn zijn - in dit artikel komt aan de orde welke ruimte er voor God over blijft nu wetenschap en techniek zo'n geweldige vlucht hebben genomen.

Terreinverlies van God

Het probleem is bekend. Als het vroeger onweerde, zongen de mensen: „'s HEEREN stem, op 't hoogst geducht, rolt en klatert door de lucht.” (Psalm 29:2 OB) Als het nu gaat onweten, legt Erwin Krol uit hoe dat komt. Dat is typerend voor de omslag die zich voltrokken heeft. In het verleden werden allerlei indrukwekkende en mysterieuze verschijnselen aan het rechtstreekse ingrijpen van God toegeschreven. Naarmate onze natuurwetenschappelijke kennis echter toenam, konden steeds meer van die verschijnselen op een natuurlijke wijze verklaard worden. Hand in hand daarmee ging een steeds verder voortschrijdende beheersing van de natuur. Als mensen vroeger een ernstige longontsteking opliepen, wendden zij zich als vanzelf met hun gebed om genezing tot God. Tegenwoordig vragen zij de huisarts om antibiotica. Dat proces, dat mensen steeds meer zijn gaan begrijpen en beheersen, heeft ertoe geleid dat voor heel velen God om zo te zeggen als maar terrein verloor. Naar hun gevoel werd Hij steeds minder nodig om dingen te verklaren en om problemen op te lossen. Dit 'terreinverlies van God' heeft Bonhoeffer intens beziggehouden. Hij heeft zich afgevraagd, hoe deze ontwikkeling zou aflopen. Zou het menselijk vermogen om de dingen op een natuurlijke wijze te verklaren en beheersen uiteindelijk toch zijn grenzen kennen, zodat er hoe dan ook ruimte voor God over

zou blijven? Of zouden wetenschap en techniek steeds verder oprukken, zodat wij mensen ons op den duur helemaal zelf kunnen bedruipen? Bonhoeffer houdt het op dat laatste. Hij gaat uit van de volstrekte *mondigheid* van de mens.

Niet vromer dan God

Daarmee lijkt Bonhoeffer kort en goed een punt te zetten achter het geloof in God. Maar dat is merkwaardigerwijze niet het geval! Integendeel, hij beweert zelfs dat er voor de God van de bijbel pas echt ruimte komt als je de mens in zijn mondigheid serieus neemt. Want wat gebeurt er, als je God alleen nog maar ter sprake brengt wanneer je iets niet snapt of wanneer dingen je uit de hand lopen? Dan is Hij er goed voor, om – grof gezegd – onze gaten op te vullen. Dan verwordt Hij tot een 'Lückenbüsser', een stoplap (zie bv de brief aan Bethge van 29 mei 1944). Maar dan heb je het niet meer over de God die Heer is over het leven. Willen wij God in zijn Heer-zijn werkelijk respecteren, dan zullen wij radikaal moeten ophouden om Hem te pas ter sprake te brengen als wij mensen de grens van ons begrijpen en beheersen bereikt hebben. Daarom is Bonhoeffer allerm minst bezorgd over het oprukken van wetenschap en techniek, en over de tendens om bv ook de moraal niet langer te funderen in God. Integendeel, hij juicht die ontwikkeling toe! Zijn verwachting is, dat juist de mon-

Niet vromer willen zijn dan God...

dige mens oog zal krijgen voor God zoals Hij werkelijk is. Laat de mens maar gerust de grenzen van zijn kennen en kunnen verleggen, net zolang tot hij zich zonder God redt. De werkelijke God neemt immers geen genoegen met een plaatsje aan de rand, maar wil aanwezig zijn in het centrum van ons leven. De vraag is natuurlijk, hoe Bonhoeffer zich dat voorstelt. Vermoedelijk was hem dat zelf nog niet duidelijk. Hij zegt ergens: „Ik krijg wel inzicht in de probleemstelling, maar zie nog niet goed de oplossing.” (brief aan Bethge van 16 juli 1944) Dat neemt niet weg dat hij wel heeft aangegeven in welke richting hij het zocht. Het volgende citaat geeft daarin

inzicht: „Dat een man in de armen van zijn vrouw zou moeten verlangen naar het andere leven, is, zacht gezegd, een smakeloosheid en in ieder geval niet Gods wil. We moeten God vinden en liefhebben in wat Hij ons geeft; als God ons wil laten genieten van een overweldigend aards geluk, dan moeten we niet vromer willen zijn dan God.” (brief aan Bethge van 18 december 1943) *Niet vromer willen zijn dan God...* daar gaat het Bonhoeffer om. De God van de bijbel is voor hem een God, die alle ruimte maakt voor het aardse leven. Hij dringt zichzelf niet aan mensen op, maar trekt zich bewust terug om hen in de gelegenheid te stellen voor de volle honderd procent mens te zijn, met alle lusten (én lasten) vanden. Dat 'terreinverlies' van God is dus niet iets dat Hem wordt aangedaan; Hij kiest ervoor om op die manier met mensen om te gaan. Maar dat betekent, dat wanneer wij mensen midden in het leven toch steeds weer onze grenzen opzoeken en daarbij terugvallen op God, wij tegen God ingaan. Zó wil Hij onze God niet zijn. Als Hij een man en vrouw het geluk van de liefde geeft, wil Hij niet dat ze haastig bedenken dat dat geluk vergankelijk is en dat het hoogste goed elders voor hen is weggelegd, namelijk in de hemel. God wil, met andere woorden, dat mensen in zo'n fase van geluk nu juist *niet religieus* zijn.

Met en voor God leven zonder God

Het lijkt erop, dat Bonhoeffer zo nu ook de menselijke mondigheid heeft willen benaderen. Voor hem is de God van de bijbel allesbehalve een 'Lückenbüsser', wiens bestaansrecht bepaald wordt door de mate waarin mensen zichzelf (nog) niet kunnen bedruipen. Nee, Hij juicht het juist toe wanneer mensen zo mondig worden dat zij zélf de verantwoordelijkheid aanvaarden voor het leven, met al zijn ups en downs. God zélf wil, dat mensen ophouden naar religieuze verklaringen en oplossingen te grijpen, en dat zij leren 'hun mannetje te staan'. Zo kan Bonhoeffer de volgende merkwuurde zinnen neerschrijven: „God doet ons weten dat wij moeten leven als diegenen, die hun leven inrichten zonder God. ... Voor en met God leven wij zonder God.” (brief aan Bethge van 16 juli 1944) 'Leven zon-

der God', dat wil zeggen: met je longontsteking naar de dokter gaan om je een antibiotica-kuur te laten voorschrijven, en dat dan niet met allerlei vroomheden omringen. Als je antibiotica neemt, moet je God er buiten laten. Dat is 'leven zonder God'. Maar tegelijk zegt Bonhoeffer: wij leven zonder God *met en voor God*. Met andere woorden: je raakt God dan niet kwijt. Juist wanneer wij ervan af zien een 'religieuze' oplossing te zoeken voor het longontsteking-probleem, maar de maatregelen te treffen die ons mensen ter beschikking staan, doen wij recht aan God. Wij staan dan voor zijn aangezicht. Dat laatste lijkt een loze formule te zijn. God overal buiten laten en dan zeggen dat je wel voor zijn aangezicht staat – is dat niet een vrome draai geven aan wat feitelijk puur humanisme is? Zo is Bonhoeffer in het verleden inderdaad geïnterpre-

teerd. Maar daarmee doet men hem toch geen recht, om de eenvoudige reden dat hij in zijn persoonlijk leven tot op het allerlaatste moment voor zijn executie een intense omgang met God beoefende. Voor Gods aangezicht staan – dat was voor hem ten volle realiteit. Dat is het complexe bij Bonhoeffer. Hij heeft een afgrijzen van een 'religieuze' levenshouding, waarbij mensen het zich gemakkelijk maken door op God terug te vallen als zij het zelf niet meer weten. Zo bepleit hij een royale aanvaarding van de moderniteit, waarin mensen geleerd hebben hun leven zonder God in te richten. En tegelijk laat hij het niet bij woorden, als hij binnen die moderniteit aandacht vraagt voor het leven met God, voor het gebed, voor bijbellezing, voor verouwen. Hij is in eigen persoon de belichaming van mondigheid en Godsgeloof, van ... verzet en overgave.

Moderniteit en Godsgeloof

Het is geen wonder dat deze ietwat raadselachtige en complexe gedachtengang veel vragen heeft opgeroepen en aanleiding heeft gegeven tot de meest uiteenlopende interpretaties. Daar komt nog bij, dat Bonhoeffer zijn gedachten over het 'vrijwillige' terreinverlies van God verbindt met het typisch lutherse motief van het lijden van God in deze wereld. Zijn beeld van de menselijke mondigheid past precies op de voorstelling van Gods zelfgekozen machteloosheid. Naar mijn besef is daar terecht kritiek op uitgeoefend. Vanuit de bijbel is er meer te zeggen dan dat God zich laat terugdringen tot op het kruis, zoals er vanuit de filosofie ook meer te zeggen is dan dat de mens mondig geworden is. Het zou mij dan ook niet verbazen, wanneer de afrekening met het beeld van God als 'Luckenbüsser' heel wat

Pastorale notities

Zomertijd

Niet alleen voor trouwen kun je te laat in de kerk komen, maar ook voor dopen. Trouwens, er kunnen allerlei dingen mis gaan bij een doopdienst. Het water kan te koud/te warm of afwezig zijn. In het eerste geval heeft de dominee een probleem: het onderdömpelen beperke hij dan tot een onder-druppelen. In het tweede geval heeft de koster een probleem – wij zingen inmiddels wel een lied, wat u?

Hetzelfde geldt voor de dominee – ook die kan te koud/te warm of afwezig zijn. Ik stam nog uit de tijd dat je het formulier voorlas, de voorgescreven vragen stelde, doopte – en dat was het dan.

Later begrijp je, dat het fijn is dat de jonge kinderen er met de neus bovenop staan – fijn voor de ouders, fijn voor de dominee, en misschien ook wel fijn voor de kindertjes. Zoals onze bijna driejarige zoon bij de doop van zijn zusje luidkeels uitriep: 'Nu gaat Willemijn gedoopt!' Hoewel ik ook wel eens denk: 'Eigenlijk moest ik vanmorgen de bejaárde broeders en zusters uitnodigen om hun eigen doop te leren verstaan'.

Nog later leer je, dat het goed is om af en toe iets tegen die kinderschaar te zeggen. Moet je ook weer niet altijd doen, dan ga je jezelf herhalen en de kinderen vervelen. Maar als je een leuk voorbeeld hebt of een goeie inval:

dat kan geen kwaad – voor de ouders, voor de dominee, en misschien ook voor de kindertjes.

Nog weer later ontdek je, dat het opbouwend kan zijn ook in de bediening van het wóórd aandacht te schenken aan de bediening van het sacrament. De doop is immers een plaatje bij een praatje?

Maar ook de dopeling kan te koud/te warm of afwezig zijn. In geval 1 hebben de ouders, in geval 2 heeft de dominee een probleem.

Vroeger hadden ouders een briefje bij zich waar de naam van het te dopen kind op stond – een nuttige maatregel, zeker als er meer kinderen achter elkaar gedoopt moeten worden. Ik leg u de volgende casus voor: u bent voorganger, u herinnert zich in de verste niet hoe het kindje heet, de ouders hebben u geen briefje-met-naam overhandigd, maar u heeft wél gezien dat de gelukkige vader voelde of het briefje nog in zijn vestzak zat – wat doet u? Precies! – u grabbelt op uw beurt in die vestzak (per slot van rekening zijn wij broeders onder mekaar), vist daar het begeerde document uit op, en doopt het kind met naam en toenaam!

Niet alleen de náám, maar ook het kind zèlf kan afwezig zijn. Dan krijgt u een geval van 'dopen met de handschoen'. Een vrijgemaakte kollega – wie het leest, geve er acht op! – heeft ooit een rooms-katholiek kind gedoopt!

Op hetzelfde tijdstip verrichtte meneer pastoor een soortgelijke handeling met een ware-kerk kind. In het ziekenhuis waren de lieverdjes verwisseld, maar in de hemel gelukkig niet. Want – kijk er de gereformeerde handboeken maar op na! – wij erkennen de doop (1) door iemand die in zijn eigen kring ambtsdrager is, (2) in gewoon water, en (3) met de bijbelse formule. Over kerkverband en kerkverbond gesproken!

Het probleem dat ik zelf had, hing ten dele samen met het fenomeen kerkelijke gatenkaas. Ik doel op het verschijnsel, dat mensen naar B. gaan verhuizen maar in A. blijven kerken, of omgekeerd. Kortom, het woon-kerk-verkeer vormt een verdragende factor, zeker als het gaat om een baby die om half tien 's morgens opgetuigd en al het schip der kerk moet binnenvaren. Maar mijn probleem hing vooral samen met het fenomeen zomertijd. We kregen er toch een uur bij? Nee, we kregen een uur minder! En dus stonden de doopouders om kwart voor tien niet voor het doopvont maar achter de stofzuiger: even de boel opruimen voordat de visite komt! En de dominee had een fulltime dooppreek voorbereid. Maar de moderne techniek staat voor niets: er zijn snelle telefoons en gierende autobanden – en zo viel de baby met zijn neusje midden in de kerkdienst!

J.H. Veefkind, Amersfoort

meer voeten in de aarde zou hebben dan Bonhoeffer doet voorkomen. Toch wil ik op die kritiek hier niet verder ingaan – de kolommen van Opbouw zijn voor iets anders bedoeld dan voor de bespreking van dergelijke ingewikkelde theologische en filosofische problemen. Ik heb aandacht gevraagd voor deze ongewone figuur, omdat hij toch maar dingen verbindt die voor de doorsnee gelovige mijlenver bij elkaar vandaan liggen, namelijk moderniteit en Godsgeloof. Het lijkt wel alsof je vandaag de dag moet kiezen: of je zweert trouw aan de mens in zijn mondigheid, die wetenschappelijk en technisch en psychologisch zijn mannetje staat, met als gevolg dat God buiten het beeld verdwijnt. Of je stelt je vertrouwen op de Here, waarbij zich dan echter forse conflicten ontwikkelen met de moderne tijd. Ik denk bij dat laatste bijvoorbeeld aan evangelischen. Altijd weer kom ik ervan onder de indruk, dat de vertrouwensvolle omgang met de Here zo'n geweldige realiteit voor hen is. Ik benijd hen om de intensiteit van hun Godservaring in een gesekulariseerde wereld. Tegelijk slaat de schrik me om het hart als ik zie welke prijs zij daarvoor betalen: een geharnaste fundamentalistische Schriftbeschouwing, en een soms bijna middeleeuws wereldbeeld, waarin de moderne psychiater resoluut vervangen wordt door de duiveluitbanner. Moet je dan echt met de rug naar de moderne wereld toestaan om christen te kunnen zijn? Misschien. Maar het lijkt mij de moeite waard om eerst nog te onderzoeken of er geen andere mogelijkheden zijn. Wat dat betreft is en blijft Bonhoeffer een intrigerende figuur. Iemand, die voorafgaande aan zijn executie zo'n indrukwekkend getuigenis gaf van zijn geloof in de opgestane Heer, en die de moderne wereld tegelijk zo beaamd heeft – die maakt dat ik er moed op krijg dat er niet gekozen hoeft te worden tussen moderniteit en Godsgeloof. Het kan dus: heel dicht bij de Here leven, en tegelijk naar hartelust meedoen in een wereld die de religie achter zich gelaten heeft. En 'bekering' is dus niet hetzelfde als het terugvallen op 18e-eeuwse voorstellingen. Laat het waar zijn, dat Bonhoeffer niet ver gekomen is met de beantwoording van de vragen die hij heeft opgeworpen – door de manier waarop hij geleefd heeft en gestorven is blijft hij ons uitnodigen om ons van die vragen niet af te maken.

Ned. Geref. Krijgsmacht- predikanten

Ter informatie van kerken en kerkleden wil de Commissie voor de Geestelijke Verzorging van militairen het volgende meedelen.

In de afgelopen tijd werden drie van de vijf in werkelijke dienst zijnde Ned.Geref.predikanten aangewezen om uitgezonden te worden.

Ds W. Louwerse, die als luchtmacht-predikant werkzaam is op de vliegbasis Leeuwarden, is zojuist teruggekeerd van een verblijf van zes maanden op de luchtmachtbasis in Villafranca (Italië), waar de Nederlandse vliegtuigen, die de laatste maanden boven Bosnisch-Servisch gebied in actie zijn gekomen, gestationeerd zijn. Op 5 juli vertrok **Ds C. Smit**, werkzaam bij het 42 Infanteriebataljon Limburgse Jagers, voor een half jaar naar het voormalige Joegoslavië. De A-compagnie, waaraan hij is toegevoegd, werkt in en vanuit Simin Han. Het adres is:
Ds/maj. C. Smit, 58.11.28.218
I (NL) VN INFBAT
Acoty Dutchbat Griffin
NAPO 92
3509 VD Utrecht.

Als laatste vertrok op 26 september **Ds J. Plantinga**, die legerpredikant in Oldebroek is, naar Bosnië. Zijn standplaats is bij de staf van het Transportbataljon in Busovaca. Het is de bedoeling, dat ook hij daar een half jaar zal werken. Zijn adres is:
Ds/Lt.Kol. J. Plantinga, 46.07.09.401
I (NL/BE) VN LOG/T BAT
GVgp Batstaf
NAPO 80
3509 VD Utrecht.
Beide in Bosnië verblijvende predikanten zullen een blijk van meelevenszeker op prijs stellen.
Hopelijk vernemen we via OPBOUW nog eens een en ander over de ervaringen, die de uitgezonden predikanten hebben opgedaan.
Zoals in dit blad reeds werd vermeld heeft **ds C.C. Koolsbergen**, die sinds 1987 legerpredikant was, onlangs de

dienst verlaten en zijn intrede gedaan als gemeentepredikant te Assen. Tot het einde van dit jaar blijft hij voor 50% werkzaam bij de Protestantse Geestelijke Verzorging; daarna zal dat nog op incidentele basis het geval zijn. Tenslotte kan vermeld worden, dat **ds J.J. Arnold** uit Zoetermeer na ruim een jaar legerpredikant in tijdelijke dienst te zijn geweest onlangs naar zijn gemeente is teruggekeerd. Hij heeft met enthousiasme en tot volle tevredenheid een jaar bij het Schoolbataljon Luchtmobiele Brigade in de Oranjekazerne te Schaarsbergen gewerkt. Onze commissie vermeldt met dankbaarheid, dat bovengenoemde krijgsmachtpredikanten veel goed en algemeen gewaardeerd werk in dienst van de Heer van de Kerk (hebben) kunnen doen.

Zojuist verschenen

Filippus Dagboek 1996

Elk jaar is er een grote vraag naar dit handzame dagboek, dat voor velen een goede gids blijkt te zijn bij het lezen van de bijbel.

Prijs: f 13,50

Het dagboek is verkrijgbaar in de boekhandel, maar u kunt het ook rechtstreeks bestellen bij FILIPPUS in Arnhem. Telefoon 026-3514340. Ons adres is: Postbus 3052, 6802 DB Arnhem.

KV
NUGI 632
KOK VOORHOEVE

Feest bij 'Open Doors'

P.J. van Kampen, Ede

Zoals ik in 'Opbouw' al meldde, was het op zaterdag 23 september j.l. feest in Barneveld, vanwege het veertigjarig bestaan van 'Open Doors'. De organisatie die in de afgelopen decennia zich meer dan wie ook heeft ingezet voor de 'smokkel' van Bijbels en Christelijke lectuur in de landen achter het IJzeren Gordijn, wilde het vieren: „deze veertig jaar was de Here, uw God, met u, gij hebt niets gebrek gehad”. (Deuteronomium 2 vers 7)

Heel verschillende mensen in een volle zaal

In een helemaal gevulde hoofdzaal van de Veluwehal zaten zo'n drieduizend mensen. Het was een mix van leeftijden, van al hoog bejaard tot nog heel jong; verschillende achtergronden, variërend van Pinksteren en Evangeliegemeentes tot diverse soorten Gereformeerd. Ook was het feest niet uitsluitend een Nederlandse gelegenheid; er waren gasten uit diverse landen van Europa, West en Oost-Europa, Noord-Amerika, Australië en Nieuw-Zeeland, er waren Chinezen (naar ik denk uit Hongkong), een paar mensen uit het Midden-Oosten en Pakistan, en ook was er een kleine afvaardiging uit Afrika en Latijns-Amerika. Dat alles voorzover het programma aanleiding gaf dat op te merken.

Met al die mensen was rekening gehouden bij het voortreffelijk opgezette programma: wat leeftijd betreft was er kinderopvang en 's middags een bijeenkomst van de kinderen vanaf vier jaar met Elly en Rikkert. Wat kerkelijke achtergrond betreft, er werd – voorspelbaar bij een 'evangelische beweging' – uit de Opwekkingsbundel gezongen, maar ook werd Psalm 27 gezongen, met vermelding dat dit nu bij uitstek een lied was die een van de bekende Christelijke gevangenen in China door een lange tijd van opsluiting had geholpen. We moesten die Psalm heel bewust zingen met die ervaringen voor ogen! Het internationale karakter van de bijeenkomst bleek voortdurend bij spreekbeurt of video-presentatie, b.v. van de

Wij hebben gekozen om voor de Lijdende Kerk te spreken, voor degenen die zelf niet kunnen spreken.() De muur moet dicht, de muur van gebed rond Gods volk.

Anne van der Bijl

Chinees ds Samuël Lam, die vele jaren vast heeft gezeten en zeker het land niet uit mocht om het feest in Nederland mee te vieren. Dus heeft men in dat verre China ter plekke een gelukwens opgenomen.

Hoogtepunten

Wat hoogtepunten, voor mij althans: de openingsspeech van Anne van der Bijl, oprichter en algemeen directeur van Open Doors.

Hij stelde: „Open Doors strijdt voor de Lijdende Kerk, strijdt voor Jezus. Dat is bijbels, om te verdedigen wie aangevallen wordt. De Bijbeltekst zegt het ook: Als een lid lijdt, lijden alle andere leden van het Lichaam mee. We zijn hier niet voor entertainment, maar om ingeschakeld te worden. Het Lichaam van Christus wereldwijd heeft te maken met onvoorstelbaar lijden.” Daarbij verwees hij onder andere naar de situatie in Soedan, waar tienduizenden kinderen worden ontvoerd „en

Het Lichaam van Christus heeft te maken met onvoorstelbaar lijden

als vee met een heet ijzer worden gebrandmerkt”. Dat kwam mede door het feit, zei hij, „dat wij in het Westen van zulke dingen niet wakker liggen.” Hij sprak over z'n ervaringen met een strijder van de Hamas-beweging die, in een geestelijke crisis gekomen, hem om gebed had gevraagd. Van der Bijl, die door christelijke supporters van de staat Israël wel om zijn 'te pro-arabische gezindheid' gecritiseerd is, merkte op: „De enige manier om Israël te helpen is om haar vijanden tot Jezus te brengen!” Over het werk van veertig jaar, en het resultaat ervan zei hij: „Je zaait een zaad, je bidt een gebed, je geeft een Bijbel. Op een keer zullen we zien wat we daarmee gedaan hebben.” Verwijzend naar de titel van de dag: '40 jaar op de bres voor de lijdende kerk', merkte hij op: „De muur moet dicht, de muur van gebed rond Gods volk.”

Verder hoogtepunt was de presentatie

van een nieuwe speelfilm, *Behind the Sun*, over de ervaringen van een moslimse jongeman die tijdens z'n studie in de VS tot geloof in Christus komt en terugkeert naar zijn ouderlijk huis, in een islamitisch land. Naar mijn mening is dat een zeer indringende film, die vertelt hoe het in zo'n situatie kan gaan. Met 'Open Doors'-directeur Ruud van Eyle, die de film inleidde, ben ik van mening dat de vertoning van zo'n film geenszins 'een vijandbeeld creëert', maar dat we in ons spreken en handelen trouw moeten zijn aan de realiteit van broeders en zusters in moslimlanden, heden ten dage het meest nadrukkelijk lijdende deel van de Kerk in de wereld.

In de derde plaats was voor ons allemaal een hoogtepunt, een ontroerend hoogtepunt, het onaangekondigd verschijnen op het podium van Gul Masih, een jonge Pakistani die inzet was van een hoogst verbitterd proces in Pakistan vanwege vermeende Godslastering en minachting van de Profeet. Er is heel veel voor hem gebeden, wereldwijd, en nu was hij hier! De organisatoren hadden onder andere aan deze komst geen ruchtbaarheid gegeven om eventuele moeilijkheden te voorkomen. Extremistische moslims in Pakistan hebben immers te kennen gegeven geen vrede met zijn vrijspraak en vertrek uit het land te hebben. Hij staat nog op hun lijst van mensen die de dood verdienen...

Hij vertelde overigens dat hij naar schatting 250.000 kaarten heeft gekregen, van mensen uit de hele wereld. Op die kaarten die natuurlijk de aandacht van cipiers en medegevangenen trokken, stonden heel veel Bijbelteksten die hij kon gebruiken bij zijn spreken over zijn geloof in Christus.

Bijzonder was ook de introductie van mensen die Open Doors in de afgelopen jaren geholpen hebben. Zeer deskundige monteurs, die in trucks, caravans, bussen en personenauto's geheime ruimtes hadden ingebouwd. Ze hadden bewerkt dat in de loop der tijd tussen de 750.000 en 900.000 Bijbels, Nieuwe Testamenten en Christe-

lijke boeken de scherp gecontroleerde grenzen tussen Oost- en West-Europa hadden overschreden! Mevrouw Ypma, een oude dame die op haar zestigste haar rijbewijs gehaald had en een week na dat behalen van dat rose document in haar eentje Bijbels naar Roemenië was gaan brengen. Zestig maal had ze zo'n reis ondernomen! „Wat een aansporing voor gepensioneerden onder ons, om niet te denken dat ze nu aan de zijlijn staan”, reageerde Jan Pit, een van de leiders van het werk van 'Open Doors' internationaal, die het onderdeel over de helpers en vrienden presenteerde. En zo was er nog veel meer dat een blik achter de schermen gunde van het spannende en veeleisende werk om broeders en zusters in vervolging of moeite daadwerkelijk te steunen.

Reacties

Temidden van de vele aanwezigen merkte ik diverse leden van onze Nederlands Gereformeerde Kerken op, met wie ik soms even sprak maar soms door de drukte ook niet bereiken kon! Een paar van hen belde ik na afloop op om hun reactie te vragen. Heet van de naald zeiden ze dit. Ds Gerard Vrooland, predikant van Doetinchem/Velp: „Ik ervaar zo'n dag als heel verrijkend. Het helpt je over je grenzen heen te kijken, je eigen kerkelijke positie ook eens te relativiseren. Juist nu acht ik het onze taak om meer naar buiten te treden; in onze post-christelijke samenleving is evangelisatie erg moeilijk geworden en dat is reden te meer om 'internationaal' te denken. (In Doetinchem hebben we het op dit punt overigens best goed; er valt bij evangelisatiewerk in goede verstandhouding samen te werken met Pinksterbroeders en -zusters, Baptisten en Chr. Gereformeerden. We richten ons interkerkelijke werk in deze regio al meer op het buitenland.) Wij allemaal, ook onze kinderen, voelen zich door deze dag erg verrijkt. Ook vind ik het knap dat men bij 'Open Doors' geen barrière opwerpt naar de kerken. Naast wat Opwekkingsliederen zong men liederen die bij ons bekend zijn. Dat we Psalm 27 mochten zingen en er een toelichting bij kregen dat deze Psalm een geweldige bemoediging was geweest voor die Chinese Alan Yu-en die zolang in de gevangenis heeft gezeten bracht dit zeer dichtbij. Het zijn van die kleine dingen, het oog dat de organisatoren hadden voor al die mensen die zij bereiken. Ook wij, mensen uit de kerken, hoorden er volledig bij. Ook ons,

mensen met een kerkelijke achtergrond, wilden de organisatoren rechtstreeks bij hun werk betrekken. Het was, zoals gezegd, heel verrijkend; toch een soort oase, zo'n dag. Verder heb ik best een paar keer echt moeten slikken; bij sommige verhalen zaten de tranen wel dichtbij.”

Ook Mevr. Hunink uit Utrecht was enthousiast over deze dag: „Het was fantastisch fijn! Mijn man en ik genieten altijd enorm van deze dagen. Onze God wordt er echt groot

40 jaar op de bres voor de lijdende kerk

gemaakt. Er is bij de medewerkers altijd enorme bescheidenheid; alle eer is voor God. Ook valt me op dat men altijd heel voorzichtig is in het doorgeven van informatie, zodat mensen in de landen die moeiten kennen niet in de knel komen.”

Over de film zei ze: „Ik vond die film boeiend en imponerend, maar ook angstig.” Ze spreekt uit een lange ervaring met Open Doors, want ze zijn sinds midden jaren '60 op diverse manieren bij dat werk betrokken. „Hoe het destijds begonnen is, weet ik niet meer! Wel weet ik dat we altijd uiterst goede ervaringen hebben gehad met de steun die we aan de Lijdende Kerk mochten geven.” We hebben destijds veel gebeden voor mensen achter het IJzeren Gordijn, zoals Alexander Ogorodnikov – met een Spaans meisje dat bij ons in huis woonde, met wie we 't geloof gemeen hadden, maar die we nog niet zo goed konden verstaan! Dan is het heel bijzonder om later te horen dat zo iemand voor wie we intens gebeden hebben in de isoleer-cel de warmte van Christus' nabijheid gevoeld heeft. Dat je zo'n verbondenheid ervaren kan is fantastisch!” Het echtpaar Hunink (hij is 70) zijn al vele jaren lang zeer internationaal gericht. Ze hebben al heel lang contact met ook Vietnamese vluchtelingen (Boeddhisten zijn toch vredelievender en ja, minder hard!) maar ook een Turkse familie. Zelf zijn ze uitgesproken 'evangelisatorisch' gericht, maar in de (Syn.) Gereformeerde Kerk waar ze uit komen (ze zijn nog niet zo heel lang Nederlands Gereformeerd), was weinig belangstelling voor de vraag: hoe kunnen we Moslims het Evangelie vertellen? „We gingen in onze Samen op Weg gemeente ook naar de mos-

kee. Men had juist de Rooms-katholieken beter leren kennen en wilde ook graag nader contact met de Moslims. De stelling was overal: we belijden samen immers een God! Bij een bezoek aan de moskee kregen we van de Imam een Koran, in het Engels. Wij hebben toen gezegd tegen de mensen die 'van onze kant' meededen: 'Als wij een Koran krijgen, zouden wij het fijn vinden aan hen een Bijbel aan te bieden.' Daar stond men echter zeer huiverig tegenover; het zou niet hoffelijk zijn en zo. Op eigen kosten hebben we toen een Arabische Bijbel aangeschaft en die dus op persoonlijke titel aan de Imam aangeboden, die er erg blij mee was!”

De heer en mevrouw Hunink ervoer „de heerlijke saamhorigheid en de informatie die we van zoveel kanten kregen. De film creëerde helemaal geen vijandsbeeld, maar kwam integendeel heel reëel over.” Zij achten moslim-fundamentalisme een enorme bedreiging en merkten op: „Moslims mogen in ons land van alles! Als wij van hier uit iets voor geloofsgenoten willen doen, mag er echter niets!” Daarin moeten we niet berusten, vinden ze.

„Het levensverhaal van mevrouw Ypma was ook fantastisch. Het is ook zo bemoedigend naar ouderen toe; als je gepensioneerd raakt, houdt het leven niet zomaar op. We kunnen blijven bidden: Heer, waar wilt u me hebben?”

Navigator studentenwerk

Wellicht heeft u dit voorjaar in Opbouw de brief gelezen waar, aanbevolen door Ds. W. Rietkerk, de benarde financiële situatie van het pand van het Navigators Studentenwerk onder uw aandacht werd gebracht. De zeer urgente reparatie van het dak van het pand van NSU is gelukkig per 1 september gestart.

Doordat veel mensen een gift hebben gegeven, is het financiële gat teruggebracht tot zo'n f 10.000,-. Graag wil ik alle mensen die op onze noodkreet hebben gereageerd met een gift of hun gebed heel erg bedanken. Mede dankzij u kan het studentenwerk in Utrecht doorgaan.

Ik wens u Gods zegen toe,

Brenda Zandsteeg,
stafmedewerker

Schuldig lijden en de dienst der barmhartigheid (2)

G. van den Brink, Veenendaal

Na in het vorige artikel enkele richtlijnen vanuit de Schrift te hebben aangereikt (barmhartigheid, kracht en geduld), in dit tweede deel de praktijk van het leven.

Een stukje diakonale geschiedenis

Ik denk aan Friedrich von Bodelschwingh, 1831-1910. Wijlen Ds G. Visée was van oordeel dat het boek van zijn kleinzoon over het werk van zijn grootvader (zie hieronder) verplicht moest zijn voor alle theologiestedenten. Het gaat over de pastor van Dellwig in Westfalen. Hij en zijn lieve vrouw moesten in jan. 1869 in 13 dagen alle vier hun kinderen missen, Friedrich, Elizabeth, Karl, en Ernst. Ze stierven aan een epidemie. Dat ontzaglijke verlies heeft dit echtpaar gedreven tot een nog vuriger liefde tot het verlorene, dan ze al hadden betoond. De ministerszoon, afkomstig uit de hoogste kringen van het keizerlijke hof, had zich na zijn trouwen als prediker gevestigd in Parijs om daar te werken onder de Pruisische straatvegers, ellendige stakkers, gastarbeiders in het rijke Frankrijk, kapotgewreven tussen de molenstenen van brandewijn en kapitaal.

Slechte en bedorven mensen waren het, maar heel scherp zag Von Bodelschwingh dat het niet alleen eigen schuld was, maar vooral ook die van de grootgrondbezitters, de jonkers, de ridders, de jeneverstokers en de op geld beluste staat. Later heeft Von Bodelschwingh in Bielefeld (Bethel) 67 verpleeghuizen gebouwd, 30 stallen en schuren, 80 woonhuizen. Hij stichtte kerken, scholen, werkplaatsen, broeder- en zusterhuizen en een theologische opleiding. Daar heeft hij tweeduizend epileptici, drieduizend geesteszieken, t.b.c.-lijders, zwakzinnigen, en daklozen ondergebracht, mannen en vrouwen, een dorp van zeventienduizend inwoners.

Behalve dat, stichtte hij verspreid over het hele land, 34 toevluchtsoorden voor daklozen, waarin in de loop van 25 jaar 180.000 ellendigen verpleegd

en genezen, na hun revalidatie konden terugkeren in een geordend en arbeidzaam bestaan, veelal zelfs in de kring van de familie.

Voor deze projecten verwierf hij de steun van de keizer, de regering en veel stadsbesturen.

Zijn grootste tegenstander, Graf von der Schulenburg, probeerde zijn werk te verlammen. Argument: de kostbare overheidsmiddelen worden besteed aan deugnieten, dieven, zuiplassen, werkweigeraars, criminelen, verkrachters van jonge meisjes en vooral van socialistische ideeën die met hun politieke ideeën de samenleving vergiftigen. De invloedrijke man draaide de geldkraan dicht.

Op zijn oude dag heeft Von Bodelschwingh zich zeer krachtig verdedigd: 9/10 van de werklozen – zei hij – zijn werkwilligen, die keihard de laan uitgestuurd zijn.

Als onze economie een slecht jaar

het aardse paradijs kraakt in al zijn voegen

heeft, komt het voor dat honderdduizenden in één maand op straat worden gezet, met alle ellende van dien. Toegegeven: deze zwervers vervallen vaak tot criminaliteit, diefstal, drankzucht enz.

Maar waar ligt de schuld?

In malaisejaar 1881/82 toen er weinig werk was werden 175.000 meer mensen in de gevangenis gegooid, dan in jaren waarin er veel werk was. De moreel en lichamelijk zwakken en ouden worden voortdurend gedwongen tot stelen en straatschurmerij. Aldus von Bodelschwingh.

Hij noemde de bewoners van zijn werkkampen dikwijls „mijn broeders en vrienden”.

Het waren vaak doodzieke mensen, kapot gegaan aan de drank. Het percentage alcoholisten onder die zwervers lag op 75%-90%.

Werden deze mensen opgenomen, dan moesten ze buigen onder een streng regime: ze mochten niet meer bedelen, moesten hard werken en stoppen met alcohol. Maar de dwang

was liefdevol en het geduld van de leiding was groot.

De statistieken waarop Von Bodelschwingh zich beroepen kon, wezen uit dat van de 23 opgenomen kolonisten er slechts één weggestuurd moest worden wegens onverbeterlijkheid (Kurt Pergande, Bodelschwingh, Der Einsame von Bethel, Siebenstern Taschenbuch 65/66, Stuttgart).

Eigen schuld?

Ik vermeld deze geschiedenis ietwat uitvoerig om daarmee kracht bij te zetten aan de onder ons groeiende overtuiging dat wij niet kunnen volstaan met de zorg voor eigen mensen. De hulptroepen van Ds Visser van Rotterdam met zijn Perron Nul oefenden ook op jongelui van onze gemeente grote aantrekkingskracht uit. Met name in onze grote steden zullen we ons moeten inzetten voor aidspatiënten, drugs en drank- en gokverslaafden, asielzoekers, loslopende Antillianen, Turken en Marokkanen. Mijn voorbeeld is dat van de Christian Reformed Church van New Westminster in Canada, waar een met zorg samengesteld diakonaal team van ouderen en jongeren op zaterdagavond een zaaltje huurt in een café aan de haven. Daar wordt een korte samenkomst gehouden met veel zang. Er wordt gratis brood en soep verstrekt en gezorgd voor gezelligheid en gelegenheid tot gesprek. Dat werk draagt rijke zegen naar binnen en naar buiten.

In de tweede plaats memoreer ik de geschiedenis van Von Bodelschwingh omdat er ook in onze kring zijn, die het slachtoffer worden van sociaal-economische wantoestanden. Er is op dit punt natuurlijk veel verbeterd sinds de welvaartsstaat zijn intree deed. Maar het aardse paradijs kraakt in al zijn voegen. Denk aan stille armoede van mensen die leven op de rand of onder het bestaansminimum, aan langdurig werklozen ook onder jongere academici, aan leidinggevende figuren van middelbare leeftijd die worden afgedankt wegens fusering, aan vluchtelingen, asielzoekers, Antillianen. Het hoeft niet te verbazen dat er in zulke situaties kneuzingen optreden: alcoholisme, kleine criminaliteit, huwelijksproblemen, winkeldiefstal en

traumatische verschijnselen. Eén van de ellenden die mij het meest aangreep was die van de eenzame zusters, verslaafd aan sherry. Eigen schuld. Maar is eigen schuld altijd en alleen eigen schuld? En dan de psychisch beschadigde mensen. De diepte van het kwaad en de ellende in deze wereld is niet uit te drukken, aldus Dr Schoonhoven, psychiater in Veenendaal. Eén van zijn patiënten zei: „Dokter, we leven in een rotwereld hé, in een rotwereld”. De meeste stoornissen en trauma's – aldus Schoonhoven – ontstaan door een tekort aan liefde en aandacht, aan emotionele verwaarlozing in de jeugd. Als je de wachtlijsten ziet bij de Riagg's en de GPZ denk ik wel eens: zijn er nog normale christenen (Schoonhoven). Hoe staat het met liefde en aandacht voor zwakken en onaanzienlijken in onze kerkelijke samenleving?

Tekorten in de opvoeding

Een enkel woord over het complex zonde-leed-schuld ontstaan als gevolg van tekorten in de opvoeding. Een teer onderwerp. Want wie van ons maakt geen fouten bij de opvoeding? Veel godvruchtige ouders kwellen hun rechtvaardige ziel met de vraag wat ze toch verkeerd deden, dat hun kind de verkeerde weg koos.

Intussen moeten we de feiten onder ogen zien. Ik breng die naar voren aan de hand van materiaal aangedragen door Frank Matthijsen in zijn onthutsende boekje 'Zand in je eten'. Matthijsen is uitermate deskundig. Hij vertelt authentieke verhalen over kinderen uit orthodox protestantse kring, die door hun omgeving beschouwd worden als zand in hun eten: niet te verdragen! Ze worden er misselijk van! Ze spugen hen uit en schuiven hen ver van zich af. Matthijsen schreef dit boekje voor ouders die kwaad werden als ze de sporen van wanhoop, verzet en opstandigheid in hun kinderen ontdekten en die zich grimmig afvroegen: hoe komt zo'n lelijke vogel in ons keurige nest?

Matthijsen voert een meisje ten tonele. Ze is pas geboren. Ze praat en zegt: „Vanmorgen heb ik voor 't eerst mijn moeder gezien toen ik bij haar aan de borst lag – ik zag haar als een vage schim. Dat was de enige en laatste keer dat ik haar zag, en dat ik haar geur rook, die me al zo bekend was. Het hoefde van haar niet meer. Ze had al genoeg kinderen geproduceerd. Ze heeft me afgestaan. Ik ben van het ene huis doorgeschoven naar het

andere. Ik was moeilijk plaatsbaar, en ben als groente doorgedraaid. Toen ik 16 was ben ik getrouwd. Nou ja, ik ben gaan samenwonen. Nou is het beroerde dat ik een maand geleden een baby gekregen heb, een meisje. Ik weet niet wat ik met dat kind aan moet. Ik denk dat ik het maar afsta.” De tweede is Alex: hij heeft uitgevonden hoe hij zijn vader uit de weg moet gaan: „Als hij thuiskomt, ga ik niet naar hem toe. Hij begint direct rotopmerkingen te maken. Hij wil dat het eten direct klaar is. Als dat niet het geval is, begint hij te mopperen. Als ik de kamer binnenkom zeg ik altijd netjes g'ndag. Als ik het niet doe, krijg ik commenaar. Doe ik het wel, dan reageert hij daar niet op. Hij maakt dikwijls ook rotopmerkingen tegen moeder. Zij blijft altijd aardig. Het is net alsof zij niet hoort dat hij vervelend doet. Ik ben bang voor hem. Ik heb

is eigen schuld altijd en alleen eigen schuld?

ontelbare keren gehoord dat ik mijn vader en moeder eren moet. Ik begrijp niet wat dat is. Ik ontloop hem. Ik ben bang voor zijn harde woorden en voor straf. Voor en na het eten bidt vader altijd. In de kerk wordt ook veel gebeden. Ik ben dan altijd bang. Ik geloof niet dat God naar me luistert. Mis-schien haat ik Hem ook wel, net zoals ik mijn vader haat.” (Frank Matthijsen, Zand in je eten. 1991, Dekker & van de Vegt, Assen)

Het is geen opwekkende lectuur die Matthijsen biedt, maar je kunt er niet omheen. Al lezend daalt een lawine van zonde, leed, en schuld op je neer. Bijvoorbeeld in het verhaal van de jongen uit kerkelijk milieu die schrijft: „Met drie opvoedingsinrichtingen, twee psychiatrische klinieken, ongeveer zeven huizen van bewaring en gevangenissen achter de rug, ben ik nu ruim 35 jaar.” Eigen schuld! Ja maar is eigen schuld altijd en alleen eigen schuld?

Ex Libris

Door Zoeloes geboeid

Hoe verloopt een begrafenis bij de Zoeloes? Hoe lang moet je stil kunnen zitten en geduld hebben? Wat doe je, als een lid van je gemeente ziek wordt in haar geest en bij een zwarte toverdokter genezing zoekt? Hoe breng je het evangelie op zo'n manier dat je anderen in hun waarde laat en toch geen misverstanden oproept? Hoe moet je er eigenlijk mee beginnen? Vragen en nog eens vragen waar een zendeling mee te maken krijgt. Ds. Vonkeman vertelt erover in zijn boek: 'Door Zoeloes geboeid' en ik verwacht dat menige lezer op zijn of haar beurt door de verhalen geboeid zal worden.

We hebben er toch eigenlijk geen benul van wat zich daar op het zendingsveld afspeelt. Maar in dit boek lezen we dat het een beginnende zendeling net zo gaat; hij mag dan goed voorbereid zijn, hij maakt toch heel wat fouten. Zie daarvoor het verhaal van de eerste 'probeerslag': een beginnende probeert aan het werk te gaan, maar het is niet meer dan een slag in de lucht. Afijn, als je er maar wat van leert: drink geen zoeloe-bier als je een inspannende en warme tocht moet maken en sjouw dan ook geen tas met bijbels mee. Ja, zo prozaïsch is het! Een nuchtere kijk op het leven heb je nodig, met enthousiasme alleen kom je niet ver. Vonkeman vertelt openhartig over de fouten die hij gemaakt heeft en dat geeft dit boek een heel eigen tint.

Leerzaam is vooral no. 13 over culturele misverstanden. Als je bij Zoeloes binnenkomt, moet je zo gauw mogelijk gaan zitten. Het is hoogst onfatsoenlijk te gaan praten, terwijl je staat. En ook als je zit, moet je netjes wachten tot de gastheer het woord tot je richt. Denk er vooral om dat je nooit, echt nooit, doorloopt naar de achterkant van de hut, tegenover de deur. Dat is een heilige plaats, want daar wonen de levend-doden, de gestorvenen die toch nog onder ons zijn en die ons zowel geluk als narigheid kunnen bezorgen. En denk niet te licht over zaken als huwelijk en bruid-schat. Wie is de baas in huis? De man natuurlijk, en daarom gaf iemand die lange tijd afwezig was geweest, zijn vrouw eerst maar eens een pak slaag, toen hij thuis kwam. Dan zat het respect er weer in! Menen de blanken iets te moeten zeggen over de seksuele moraal bij zwarten? Laat die Vonkeman naar zijn eigen gezin kijken! Zijn kinderen nemen gewoon hun vriendjes of vriendinnetjes mee naar huis en die slapen dan allemaal onder hetzelfde dak! Ach, ik kan natuurlijk maar enkele dingen noemen. Ik heb het niet gehad over heksen, over klaagvrouwen, over ziekte en dood, geloof, twijfel en volharding. U moet het allemaal zelf maar lezen. En u zult mét mij onder de indruk komen van het werk dat zendingen verrichten. Ik kan het boek van harte aanbevelen.

Omvang: 138 blz. Prijs: f 23,50.

Uitgever: Kok Voorhoeve, Kampen.

Kind op Maandag op de basisschool

M. Vrijmoeth-de Jong, Zwolle

Het is prettig een goed rooster en een duidelijke handleiding te hebben bij het vertellen van bijbelverhalen op de zondagschool, kindernevendienst of voor de klas. De verteller weet wat er aan de beurt is en de voorbereiding vraagt minder tijd. De Nederlandse Zondagschool Vereniging (NZV) speelt al tientallen jaren in op deze behoefte met de uitgave van de methodes Kind op Zondag voor de zondagschool en kindernevendienst en Kind op Maandag voor de godsdienstles op de basisschool. De vraag is echter of het goede methodes zijn.

Waarom vertellen we bijbelverhalen?

Op de vraag waarom we kinderen over Gods daden en wonderen vertellen, geeft Psalm 78 als antwoord: „opdat die (de kinderen) hun vertrouwen op God zouden stellen”. Daarmee is kort het doel van de bijbelse vertelling genoemd, namelijk het kind brengen tot geloven. De Heilige Geest gebruikt daarvoor het vertellen van verhalen, want het geloof is uit het gehoor (Rom. 10:17). Ook voor kinderen geldt: „Hoe zouden zij geloven in Hem, van wien zij niet gehoord hebben?”. Gods opdracht is onze kinderen van Hem te vertellen, opdat zij in Hem gaan geloven. Het heil van het kind is afhankelijk van het vertellen uit de Bijbel. De NZV noemt echter als doel van de vertelling van het bijbelverhaal het bevorderen van het mens- worden. Om goed mens te worden moet het kind de ware betekenis van de dingen leren kennen. Door het luisteren naar de verhalen leert het onderscheid te maken tussen belangrijk en onbelangrijk, waarheid en leugen, recht en onrecht. Met deze kennis van de diepere betekenis van allerlei zaken kan het kind zich bevrijden van autoritaire banden en zo echt mens- worden en zich wijden aan medemenselijkheid. Deze doelstelling van de NZV gaat uit van de goede mens, die uit zichzelf in staat is het goede te kiezen en goed te leven. Uit

de Bijbel weten we echter, dat wij en onze kinderen uit onszelf dat niet kunnen. Pas nadat wij verlost zijn door Jezus Christus en wedergeboren door Zijn Geest, kunnen we weten wat zinvol, recht en waar is. Daarom moet de bekering en verlossing van het kind de eerste en belangrijkste doelstelling van het vertellen uit Gods Woord zijn. Daarna kan als vrucht van de Geest het juiste inzicht in allerlei zaken groeien in het leven van het kind.

Wat is het doel van de geloofsopvoeding?

Volgens de NZV is het hoofddoel van de geloofsopvoeding het kind kritisch te leren nadenken. Het kind moet op de hoogte gesteld worden van de achtergrond, de bedoeling en de echte betekenis van elk begrip, zodat het zich een mening daarover kan vormen. Daarom worden in Kind op Zondag en Kind op Maandag veel kritische vragen gesteld, waarover het kind moet nadenken en waarop het zelf een antwoord moet vinden.

Hoewel het een goed streven is het kind kritisch te leren nadenken, laat de NZV daarbij het belangrijkste na en dat is het kind het fundament te leren van waaruit het kritisch kan nadenken. Het hoofddoel van de geloofsopvoeding zal moeten zijn het kind de vreze des Heren te leren kennen als het begin van alle wijsheid. Deze wijsheid is te vinden in Gods Woord. Vanuit dat Woord zal het kritisch in de wereld kunnen staan en de dingen beproeven of ze uit God zijn of niet.

Is dit al belangrijk voor het basisschoolkind?

Nu kan men denken, dat dit alles in de praktijk van het basisonderwijs wel mee zal vallen. De kinderen krijgen toch gewoon de bijbelverhalen te horen? Maar de grote vraag is wel welke verhalen in de vertelschetsen aan de orde komen en hoe deze verteld worden. In de doelstellingen van Kind op Maandag staat, dat kinderen van de onderbouw een eerste kennismaking met de hoofdpersonen uit de Bijbel moeten krijgen. Daarbij is het opvallend, dat de naam van de HERE, de grote Hoofdpersoon in de Bijbel, niet genoemd wordt. Terwijl het juist zo

belangrijk is, dat jongere kinderen allereerst God leren kennen in Zijn liefde, vergevingsgezindheid, trouw, goedheid en almacht.

Uit het onderzoek, dat dr. Juch in 1990 hield onder kinderen van groep 7 van christelijke basisscholen, kwam als resultaat naar voren dat een groot percentage van de kinderen geen idee heeft wie en hoe God is. Dat is niet zo verwonderlijk als men bedenkt, dat op verreweg de meeste christelijke scholen Kind op maandag als methode voor de bijbelles wordt gebrikt. Want hoe kunnen kinderen Hem leren kennen als in de vertellingen uit de Bijbel Zijn Naam nauwelijks voorkomt, als de wonderen niet als Zijn grote daden vermeld worden en er alleen verteld wordt over personen uit de Bijbel?

In de middenbouw moet volgens de NZV de kennismaking met de hoofdpersonen uit de Bijbel meer uitgebreid worden. Ook hier dus alleen aandacht voor mensen en niet voor God en Zijn

**doelstelling
van de NZV
gaat uit van
de goede mens**

werk. Terwijl juist kinderen van 6-9 jaar in hun ontwikkeling zover zijn, dat zij begrip krijgen van wetten en regels en daarom toe zijn aan de grondbegrippen van de Bijbel als zonde, schuld, vergeving en bekering. In de bovenbouw moeten de kinderen, volgens de schrijvers van de methode meer de uitdagende kant van de verhalen te zien krijgen en worden er vragen opgeroepen om de kinderen aan het denken te zetten. Kinderen van deze leeftijd zijn echter nog niet toe aan zelfstandig kritisch nadenken en vragen stellen. Zij zitten midden in de realiteitsperiode en zijn toe aan veel feiten, aan oorzaak en gevolg en verbanden. Zij kunnen de heilshistorische lijn door de Bijbel begrijpen en met hun goed ontwikkelde geheugen veel leren over Gods werk in de loop van de geschiedenis ter voorbereiding van de komst van Zijn Zoon ter verlossing van de mensen. Op scholen, die Kind op Maandag gebruiken, horen zij daar

echter niets van. Konkluderend kan gezegd worden dat het hart van het Evangelie aan de kinderen niet wordt doorgegeven.

De Bijbel Gods Woord

De opstellers van de methodes kind op Zondag en Kind op Maandag gaan uit van de historisch-kritische schriftbeschouwing, waarin de historische juistheid van de oudtestamentische gebeurtenissen betwijfeld wordt. Ze voelen zich bovendien thuis bij de bevrijdingstheologie, waarin de bevrijding van onderdrukking en uitbuiting in het hier en nu centraal staat, terwijl de bevrijding van zonde en dood door het offer van Jezus Christus ontkend of genegeerd wordt. De Bijbel wordt niet

het hart uit het Evangelie gehaald

gezien als Gods Woord, maar als een boek met verhalen van mensen over hun subjectieve ervaringen met God. De feitelijke gebeurtenissen uit de Bijbel worden in veel gevallen voorgesteld als historisch niet echt gebeurd. Daarnaast is ook de invloed van de Amsterdamse school duidelijk te herkennen in de veelal symbolische uitleg van veel woorden, begrippen en verhalen. De bijbelse gebeurtenissen worden daarmee verklaard tot 'niet gebeurd, maar wel waar'. Tegen deze manier van denken over feiten, waaronder ook de heilsfeiten vallen, schrijft Paulus in 1 Cor. 15:14, 17 en 19: „Indien Christus niet is opgewekt, ... dan is uw geloof zonder inhoud, ... dan zijt gij nog in de zonden, ... dan zijn wij de beklagenswaardigste van alle mensen.”

Wat is er tegen?

1. De eigenlijke doelstelling van het christelijk onderwijs om kinderen God te leren kennen als de almachtige Schepper en eeuwige Koning van hemel en aarde wordt niet genoemd. Ook horen ze niet, dat Hij de trouwe Verbondsgod is en een Vader van allen, die Jezus Christus hebben aangenomen. De NZV laat God in haar methodes zien als een God die erbij is en met de mensen meelijdt.
2. Jezus wordt niet voorgesteld als de Zoon van God, die door Zijn lijden en sterven allen die in Hem geloven, redt van zonde en schuld. Hij wordt in deze methodes getekend als het grote voorbeeld, dat de kinderen moeten navolgen.
3. Gods heilsplan en de betekenis van

zonde, schuldbelijdenis, verzoening en vergeving worden niet uitgelegd aan de kinderen. Deze kernbegrippen hebben in Kind op Maandag geen plaats.

4. De oproep tot het kind om zijn vertrouwen op God te stellen komt niet in de vertelschetsen voor. Bekering en wedergeboorte, van oudsher sleutelbegrippen in het christelijk onderwijs, zijn verdwenen uit de bijbelvertellingen van deze methode.
5. De Heilige Geest en Zijn werk hebben geen wezenlijke plaats in de zienswijze van de NZV. Hij wordt voor de kinderen niet getekend als Gods Geest, die ook hen tot geloof en bekering wil leiden en wil vernieuwen.
6. De kinderen wordt niet geleerd de HERE lief te hebben en hun naaste als zichzelf.

Konklusie

Naast verschillende andere bezwaren, die op pedagogisch en didactisch terrein liggen is het grootste bezwaar tegen Kind op Maandag en Kind op Zondag, dat het hart uit het Evangelie gehaald is en dat dit bijbelonderwijs zich beperkt tot opvoeding in christelijke deugden. Daarmee zijn we weer in de situatie beland, waarin onze voorouders zich bevonden toen zij voor eigen kosten 'Scholen met de Bijbel' oprichtten, omdat op de openbare scholen het godsdienstonderwijs zich beperkte tot de wettelijk verplichte opvoeding in christelijke deugden. Onze voorouders wensten scholen, die hun kinderen in de eerste plaats leerden hun redding en hulp bij de HERE te zoeken. Zij hadden daar veel moeite en grote financiële offers voor over. En de verworvenheden, die zij daarmee hebben verkregen, laten wij ons weer ontnemen door de methode Kind op Maandag te blijven akseptereren op de christelijke scholen.

Kruimels van de tafel

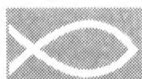
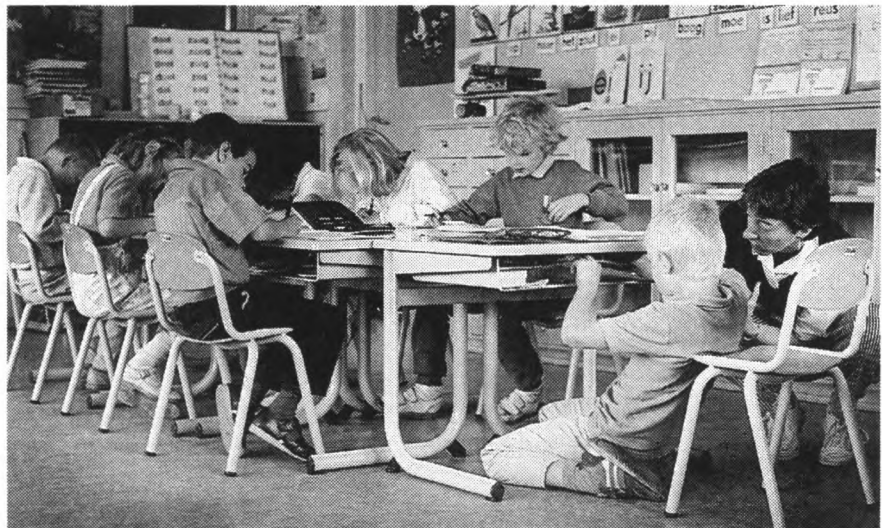
Geen salarisschaal

Ons behoud berust niet op onze verdienste. Dat gaat dwars tegen de menselijke natuur in. Vandaar dat telkens weer geprobeerd wordt de radicaliteit van deze bijbelse leer te ondermijnen. In de tijd van het Nieuwe Testament waren de rabbijnen daarmee bezig. Zo zei rabbi Aqiba: God straft de rechtvaardigen in dit leven voor hun weinige overtredingen, zodat ze straks niet meer gestraft behoeven te worden door korting op hun loon. Anderzijds worden de goddelozen hier al beloond voor hun weinige verdiensten, zodat ze straks de volle strafmaat krijgen.

Wie de verhouding tussen het eeuwige leven en zijn goede werken zo ziet liggen, wordt bang als hem in dit leven alles voor de wind gaat. Dat zou immers betekenen dat hij zijn loon hier al opsoupeerde en dat er niets overbleef voor het toekomstige leven. Zo iemand gaat zeggen: laat er alstublieft niet teveel voorspoed in mijn leven komen, want dat is gevaarlijk.

Dat is een typisch heidense gedachte. De griekse goden zijn afgunstig op iemand die het te goed gaat in dit leven. Ze laten het een poosje doorgaan, maar dan slaan ze ineens onverbiddelijk toe en vagen ze zo iemand in hun jaloezie weg. Geen wonder dat de mensen dachten: alstublieft niet teveel voorspoed, want dat is gevaarlijk. Christus heeft de schriftgeleerden met hun eigen wapen aangevallen. Zij speculeerden op de lof van de mensen en daar slaagden ze aardig in. Jezus neemt hun redeneert-rant even over en zegt: Daarin hebben jullie je volledige loon al te pakken. Jullie hebben de buit al binnen en kunnen niets meer verwachten (Matth. 6:2,5). Het loon van het eeuwige leven wordt niet uitbetaald naar de salarisschaal van prestatie en verdienste maar naar die van Gods genade.

M.R. van den Berg, Groningen

25 jaar STAGG

H. Algra, Den Helder

Het leek wel of op 18 september in Amersfoort de jaarlijkse predikantenconferentie werd gehouden. Ongeveer 70 Nederlands Gereformeerde predikanten en theologie-studenten spraken er met elkaar over pastoraat en hulpverlening.

De aanwezigen waren bij elkaar op uitnodiging van de STAGG, die op deze manier het 25-jarig jubileum vierde. Het was een goed initiatief om zo onze predikanten (nog eens) kennis te laten maken met het werk van de STAGG. Ze komen immers in hun werk vrijwel dagelijks in aanraking met thema's die op het grensvlak van pastoraat en hulpverlening liggen.

En dan speelt nogal eens de vraag: wat hoort er nu bij het pastoraat en wanneer doe ik er goed aan om iemand door te verwijzen naar een andere hulpverlener?

Geschiedenis

De voorzitter van de STAGG, mr. L. Verheij, blikt aan het begin van het symposium terug op de geschiedenis van de STAGG. Toen aan het eind van de jaren '60 een kleine 30.000 leden buiten het verband van de vrijgemaakt-Gereformeerde kerken waren komen te staan, ontstond er al snel behoefte aan een eigen vorm van hulpverlening. Leden van de 'buitenverbandse' kerken konden namelijk niet meer rekenen op hulp vanuit vrijgemaakte organisaties. Op initiatief van de Centrale Diaconale Conferentie werd een eigen stichting voor kindbescherming en maatschappelijk werk opgericht. In de loop van een aantal jaren verbreedde het werk zich steeds meer, een verbreding die ook in naamsveranderingen tot uiting kwam. De huidige naam STAGG betekent *Stichting voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg*.

De medewerkers van de STAGG behandelen mensen van alle leeftijden, men is bezig met curatieve zorg (d.w.z.: herstel, genezing) en men doet aan preventie (o.a. in de vorm van cursussen). Hoewel de meeste cliënten Nederlands Gereformeerd zijn, is de STAGG ook voor mensen buiten de eigen kerkelijke kring een vertrouwd adres geworden.

Zorg voor de geestelijke gezondheid

De heer A.M. van Langevelde is werkzaam als psychiater bij het Gereformeerd Psychiatrisch Ziekenhuis en als adviseur betrokken bij de STAGG. Hij schetste in kort bestek een aantal ontwikkelingen op het gebied van de geestelijke gezondheid. Sinds 1982 is de hulpverlening via de RIAGG opgenomen in de AWBZ. De RIAGG's zijn voor iedereen toegankelijk, ze werken regionaal en ze bieden sociaal-psy-

chiatrische hulp, psychotherapie, consultatie en men doet aan preventie. Is de STAGG dan een soort RIAGG? Er zijn overeenkomsten, maar ook verschillen. Zo werkt de STAGG niet regionaal (de behandeladressen zijn in Houten, Dordrecht en Zwolle) en door de grote geografische afstand tot de

**Een misser
dat predikanten
geen inzicht-
gevende therapie
hoeven te
ondergaan**

cliënten kan men ook geen acute hulp bieden in crisis-situaties. De STAGG biedt dus een minder breed pakket dan een RIAGG. De meerwaarde zit in het feit dat de STAGG voluit vanuit een christelijke grondslag wil werken. Maar kan de STAGG dan niet beter opgaan in andere reformatische hulpverleningsinstellingen, zoals de GLIAGG, de Driehoek, De Vluchtheuvel of De Brug? Inderdaad is er sprake geweest van samenwerking (met Het Anker), maar deze samenwerking werd helaas beëindigd. (In een interview met het Nederlands Dagblad van 20 september 1995 zei mr. L. Verheij nog steeds samenwerking te zoeken met andere reformatische instellingen. Op dit moment is die samenwerking er op bestuursniveau niet). Van Langevelde

was van mening dat het brede hulpverleningspakket van de STAGG heel goed aanvullend kan werken ten behoeve van de andere reformatische instellingen. Hij constateerde dat de STAGG een aparte functie vervult en in het kader van de hulpverlening zelfs uniek kan worden genoemd. Men heeft met een klein team een breed pakket van kwalitatief goede hulpverlening weten op te zetten.

Levensfasen

Psychiater P.J. Verhagen had de meeste spreektijd gekregen. Hij is o.a. verbonden aan GLIAGG De Poort. Ook staan er diverse publikaties op zijn naam (zoals een boek over depressies in de serie Praktisch & Pastoraal van uitgeverij Groen). Verhagen omschreef de levensloop van de mens als het van fase naar fase groeien. Er ontstaat binnen een bepaalde fase een evenwicht; overgang naar een nieuwe fase levert weer een verstoring op. Wanneer in een bepaalde fase geen evenwicht wordt bereikt leidt de verstoring tot stagnatie. „Het script wordt in de vroegste jaren geschreven”, aldus Verhagen. Toch zullen de gevolgen van een blijvende verstoring vanuit de vroege levensjaren niet altijd direct duidelijk zijn. Als een moeder voortdurend tegen haar kind zegt dat het niet deugt, zal het zich ondanks die kritiek misschien toch handhaven en zich bewijzen door een flitsende carrière op te bouwen. Het probleem ontstaat pas als zo'n kind niet meer verder carrière kan maken. Dan loopt het, bijvoorbeeld rond zijn 45e jaar, alsnog vast. De opbouw lukte, maar de afbouw leidt tot een depressie. Alsof zijn moeder toch nog gelijk heeft gekregen....

Herhaling van patronen

Het voorbeeld van de moeder en de zoon laat zien dat het patroon zich herhaalt. Dergelijke patronen komen veel voor. Een voorbeeld: een gemeentelid klaagt steeds weer over het gebrek aan saamhorigheid in de kerk. Zodra je echter vraagt of zij zich ergens voor in wil zetten, zegt ze daar niet voor te voelen. Het klagen houdt echter aan. Op den duur gaan allerlei mensen haar mijden. In de schaarser wordende ontmoetingen is al snel een kritische ondertoon voelbaar. Wat is er aan de hand dat dit gemeentelid alsmear klaagt en daardoor steeds weer in de

positie komt dat anderen haar gaan mijden? Waarom roept ze steeds die kritiek over zich af? Het is heel goed mogelijk dat deze 'herhaling van zetten' al in de vroege geschiedenis van deze vrouw als patroon aanwezig was. Volgens Verhagen moeten predikanten zulke patronen kunnen herkennen. Ze moeten ook inzien welk gevolg dit gedrag op hun eigen functioneren (als predikant) heeft. Als je dat niet onderkent, kun je samen met de cliënt in de herhaling vallen en dan loop je samen vast. Verhagen, zeer nadrukkelijk: „Ik vind het een misser dat predikanten nog altijd geen inzichtgevende therapie behoeven te ondergaan. Deze herhalingen zitten overal in, ook in het godsdienstig beleven. Je moet ze als pastor kunnen herkennen. Oriënteer je als pastor in typen van patronen en onderken ze!”

Persoonlijkheidsstructuur en godsdienstig beleven

Wat heeft een predikant nu met zo'n verhaal te maken? Als iemand zo vast loopt is dat toch werk voor een psychiater? Natuurlijk blijft de vraag waar het werk van de predikant ophoudt en het werk van de therapeut begint. Toch krijgt iedere predikant te maken met ontwikkelingen in de levensloop van de mens. De afgelopen jaren is er veel onderzoek gedaan naar het verband tussen persoonlijkheidsontwikkeling en geloof (o.a. door Fowler). Dezelfde patronen die in de ontwikkeling van de persoonlijkheid zijn te herkennen, kunnen we ook zien in het godsdienstig beleven.

Zo zullen mensen die geen geïntegreerd beeld van zichzelf hebben ontwikkeld, ook vaak op een bepaalde manier met hun geloof omgaan. Ze houden afstand (filosofieren over ontwikkelingen in de kerk, 'theologiseren'), óf ze zoeken extra zekerheden buiten het geloof (bijv. in de parapsychologie of in secten).

Is geloof rampzalig?

Er wordt door veel therapeuten gezegd (of gedacht) dat geloof een belastende factor is in het leven van de mens. Sluit Verhagen zich nu aan in de rij van deze therapeuten? Allerm minst. Als christen-psychiater komt hij belastende factoren tegen, maar hij vindt ook dat het geloof een positieve invloed uit kan oefenen op de geestelijke gezondheid van de mens. Geloof kan meehelpen

voeg aan de theologie-boeken een schapje psychologische verhandelingen toe

aan het ontwikkelen van een gezond zelfbeeld. Beking kan herstel betekenen, geloof kan gemoedsrust geven, gebed kan een helende werking hebben. Ook kan godsdienst helpen om 'afwijkend gedrag te kanaliseren'. Het naleven van de Tien Geboden heeft een heilzame werking op de samenleving. Voor veel mensen biedt het geloof ook een vluchthaven, het geeft steun, het biedt de ervaring dat je wordt opgevangen. Aan de andere kant kan het geloof ook een gevaar zijn voor de geestelijke gezondheid. Geloof kan ontsporen in pathologische, ziekmakende patronen (denk aan sekteleiders). We moeten daarbij echter niet alleen naar anderen kijken, ook binnen de eigen gemeente kan het geloof soms een dekmantel zijn van 'ongezonde' ontwikkelingen. Zelfs de wijze waarop iemand het ambt vervult kan te maken hebben met storingen in de ontwikkeling van de persoonlijkheid. Geloof kan mensen helpen om te veranderen, om verder te komen, maar soms zie je juist het omgekeerde: mensen blijven dwangmatig vastzitten in bepaalde patronen: er is geen groei meer mogelijk. De pastor moet deze

patronen kunnen herkennen. Positief of negatief: godsdienst is dus meer dan alleen een aanhangsel in de therapie. Gelukkig kan geloof zeer zeker de geestelijke gezondheid van de individuele mens en van de samenleving bevorderen.

Vragen

De lezing van Verhagen riep uiteraard vragen op. Hoe ga je om met schuld? Kan een ongelovige toch een gezond zelfbeeld hebben? Als iemand emotioneel kwetsbaar is, kan hij toch ook (of: juist) veel betekenis hebben in het Koninkrijk? Moet je zo iemand dan wel weerbaarder maken? Kan het niet juist zo zijn dat iemand door zo'n training zijn geloof kwijt raakt? Op de vraag hoe je je het onderkennen van patronen eigen kunt maken trok Verhagen een vergelijking met psychotherapeuten. Zij moeten zich aan een zgn. inzichtgevende 'leertherapie' onderwerpen. Daarmee leren ze hun eigen reactie op personen en situaties te herkennen. Hoe één en ander in de opleiding tot predikant kan worden ingebed kon Verhagen niet aangeven; dat is een zaak van de opleidingen zelf. Moeten predikanten nu ook nog de opleiding tot psychotherapeut volgen? Verhagen vindt dat theologen geen psychotherapeut hoeven te worden.

„Laat die theologie-boeken maar gewoon op de plank staan, maar schaf ook een schapje psychologische verhandelingen aan. Ga vervolgens de inhoud van die boeken theologisch doordenken.”

Aan het werk: gevoelens en conflicten

Na de lezingen werden de aanwezigen aan het werk gezet. In een aantal zalen werden *workshops* gehouden. In kleine groepen konden de predikanten van gedachten wisselen over een bepaald thema. De keuze was niet gemakkelijk, sommige congresgangers wilden alle workshops wel bijwonen. In één zaaltje werden korte videofragmenten vertoond. Centraal stond de vraag welke gevoelens bepaalde uitspraken van betrokkenen oproepen. De reacties bleken uiteenlopend te zijn. Soms was het moeilijk om eigen gevoelens te peilen. Irritatie, geveid zijn, je aangevallen voelen: het kan dicht bij elkaar liggen. Daarnaast bestaat de neiging om over het eigen gevoel heen te stappen en maar direct een advies te geven. Maar: in hoeverre kan of mag een predikant een concreet advies geven? Of moet je juist op je hoede zijn als iemand je nadrukkelijk om advies vraagt? In een ander zaaltje werd ingegaan op conflicten binnen de gemeente. Juist conflicten in de kerk doen 'zeer'. Ze raken ons als christenen diep en we hebben ook het gevoel dat conflicten in de kerk niet mogen. Juist daardoor kunnen spanningen snel escaleren: het conflict

wordt onbeheersbaar. In deze workshop kwam o.a. het spanningsveld naar voren tussen de roeping van de predikant én de oproep om te luisteren. Je wilt natuurlijk wel proberen te luisteren, maar je wilt ook je boodschap uitdragen. In deze workshop kwam opnieuw het thema van de ochtend naar voren: hoe reageer ik zelf op spanningen? Er kan snel een oververhitte discussie ontstaan. „Zodra je jezelf 'ja maar' hoort zeggen moet er een rood lampje bij je gaan

Op het nippertje een dominee bellen dat je gaat trouwen

branden.” Het is van belang om de christelijke boodschap vast te houden, anders ben je ongeloofwaardig. Tegelijk moet je oog houden voor je eigen positie, maar ook afgestemd blijven op de ander. Het is belangrijk om de ander de tijd te geven om jouw boodschap te verwerken.

Andere thema's

Er werden nog 4 andere workshops gehouden. In alle groepen werden daarbij oefeningen gedaan. De thema's op een rijtje:

- Is supervisie voor predikanten gewenst? (zie ook de inhoud van de lezing door dr. Verhagen). In kleine groepjes konden de predikanten en studenten van gedachten wisselen over de mogelijkheid van supervisie.
- Jongeren geven het signaal. Welke stoornissen komen we tegen bij jongeren en in de gezinnen? Hoe herken je als predikant de signalen (bijv. van incest) en hoe ga je daar dan mee om?
- Problemen in het huwelijk. Problemen zijn soms terug te voeren op het proces dat heeft geleid tot de keuze van de levenspartner. Zijn man en vrouw los gekomen van hun eigen ouders? Het pastoraat besteedt vaak meer aandacht aan een dreigende echtscheiding dan aan het zgn. huwelijkspastoraat (het begeleiden naar het huwelijk toe).
- Individuele gesprekstherapie. Aan de hand van videofragmenten werd getoond hoe men door middel van psychotherapie de cliënt inzicht kan geven in het eigen functioneren. Wat zijn de overeenkomsten met de werkwijze van een predikant? Hoe kan een pastor omgaan met iemand die in therapie is?

Slotdiscussie

Aan het eind van de middag konden de aanwezigen nader ingaan op de vandaag aangereikte thema's. De suggestie dat er in onze kerken meer zou moeten worden gedaan aan huwelijkspastoraat werd beaamd. Zo vertelde een predikant dat toekomstige bruidsparen in een Rooms-Katholieke parochie in Engeland verplicht zijn om 4 avonden met de pastor te spreken over het huwelijk. Dat is dus heel wat anders dan op het laatste nippertje nog even een dominee bellen dat je gaat trouwen.... Een andere suggestie was het op papier laten zetten door het bruidspaar wat het huwelijk voor hen betekent. De publieke beantwoording van zo'n vraag maakt de dienst persoonlijker en dwingt het echtpaar hun huwelijksmotieven extra te doordenken. Andere vragen betroffen de contacten tussen predikant en therapeut. Uit reacties uit de zaal bleek dat de meningen uiteen lopen, maar dat geldt eveneens voor de ervaringen die predikanten hebben met hulpverleners. De therapeuten van de STAGG zullen nooit zonder overleg met de cliënt informatie geven aan een predikant. Een therapeut heeft immers (ook wettelijk) de plicht tot geheimhouding. Uiteraard zijn medewerkers van de STAGG niet tegen samenwerking met predikanten. Er zijn zelfs situaties bekend waarbij de predikant enkele therapie-sessies heeft bijgewoond. Dat gebeurt echter alleen als het in het belang van de cliënt is en als hij of zij nadrukkelijk achter deze werkwijze staat. Een bijzondere vorm van zorg werd nog gemeld vanuit de GLIAGG. Daar is men bezig met een project waarbij aan mensen die langdurig emotionele ondersteuning nodig hebben via de kerkelijke gemeente hulp wordt geboden. Juist deze chronische patiënten zijn vaak sterk vereenzaamd; het bieden van een sociaal netwerk kan dan een belangrijke steun in de rug zijn.

Slot

Aan het eind van de dag was het woord weer aan de voorzitter, mr. L. Verheij. Hij vermeldde o.a. nog de a.s. publikatie van het beleidsplan van de

STAGG. Hij hoopte dat deze dag er mee toe zou bijdragen dat de STAGG in eigen kerkelijke kring bij ambtsdragers bekend zou zijn als een instelling waar leden van de kerken goede hulp kunnen krijgen. Hij sloot de bijeenkomst af met dankgebed aan de Here, die het werk van de STAGG al die tijd heeft willen zegenen. De bezoekers van de dag konden verrijkt huiswaarts gaan. Men heeft veel ervaringen opgedaan. Er was grote waardering voor de organisatie en voor de inzet van de medewerkers van de STAGG. Bij herhaling viel de opmerking te beluisteren dat de dag eigenlijk nog veel te kort was. Met andere woorden: er is vraag naar meer. Mogelijk krijgt deze jubileumdag dus nog op de één of andere manier een vervolg. Als tastbare herinnering aan het symposium kregen de deelnemers een goedverzorgde map mee naar huis met literatuur over pastoraat en hulpverlening. Ongetwijfeld zal er nog regelmatig in gebladerd worden. De klapper past keurig op het schapje psychologische verhandelingen dat Verhagen al geadviseerd had. De 70 deelnemers hebben deze dag een indruk kunnen krijgen van het brede werkteerrein van de STAGG. Gemeenten hikken wel eens aan tegen de gevraagde bijdrage van f 9,- per lid. Dat bezwaar kan te maken hebben met onbekendheid omtrent de mogelijkheden van de STAGG. Vandaag konden de deelnemers inzicht krijgen in het brede pakket aan psychische hulpverlening dat de STAGG biedt. De gevraagde bijdrage is geen weggegooid geld.

Verklaring van afkortingen:

AWBZ = Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
RIAGG = Regionale Instelling voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg
GLIAGG = Gereformeerde Landelijke Instelling voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg
STAGG = Stichting voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg

Tussen kerk en keuken

Tof

„Al weer herfstvakantie. Wat gaat het hard, wat gaat het hard. Ik heb de was van de zomervakantie nog maar net in de kast”, zei een buurvrouw. „Gaan jullie nog weg?” „Ik moet de foto's van Normandië nog inplakken”, zei ik. „Oh”, antwoordde ze.

Op aandringen van Reinier kampeerden we dit jaar in Normandië. Hij is bijzonder geïnteresseerd in de Tweede Wereldoorlog en het liefst was hij er vorig jaar met de herdenking van D.Day geweest. Dat zagen wij echter niet zitten. „Bomvolle campings en vechten om een plek zeker... Volgend jaar, Reinier”, beloofden we. Onze vakantiebestemming dit jaar lag al vroeg vast. Niet erg, want de natuur is er schitterend!

Op de camping waren voornamelijk Fransen en Nederlanders en de kinderen van rood-wit-blauw en blauw-wit-rood, verzamelden zich na een korte 'kat uit de boom kijken'-periode bij de tafeltennistafel. Reinier kwam na een tijdje lachend terug. „Dat is tof mam, de Franse kinderen gaan Nederlands praten... Ze zeggen 'shit en sorry', zei hij. „Vloeiend Nederlands”, lachte mijn man en zette zijn stoel in de slaapstand. Vakantie is soms vermoeiend!

We bezochten de invasiestranden. Iedere kustplaats heeft wel een oorlogsmuseum, bunkers, verdedigingswerken en oude wapens. Je wordt er stil van. Reinier stond bij één van de grote kanonnen bij Port-en-Bessin. „Dit is tof”, zei hij diep onder de indruk en legde zijn hand op een enorme loop. Later stonden we in één van de bunkers 'met uitzicht over zee' en ik kon me levendig voorstellen hoe hier jongens, misselijk van angst, de invasievloot op 'D.Day' hebben zien naderen.

Reinier had er niet zo'n last van. Toen hij later op de dag op één van de tanks klom bij de Pegasus Bridge, kon hij een vergenoegde glimlach niet bedwingen. Hij weet best dat een oorlog een tragedie is, maar vindt het tegelijk reuze spannend. „Neem eens een foto mam, dit is ook tof”, riep hij. Tof was hét woord van die vakantie. Als tegenhanger hebben we hem meegenomen naar een paar begraafplaatsen. Daar hoeft je in die buurt niet

echt naar te speuren. We belandden in Colville op een enorme begraafplaats en bezochten een kleiner kerkhof bij Benouville. Er was een verschil tussen die twee. In Colville stond op de kruisen van de niet geïdentificeerde soldaten 'Naam onbekend'. In Benouville stond 'Alleen bekend bij God'. Bijna nors van aandoening zei Reinier toen we naar de auto liepen: „Dat in Benouville heb ik toch maar liever”. „Maak je niet druk. God kent ook de soldaten van Colville”, troostte ik. Hij knikte opgelucht. „Dat is tenminste t...” Hij zweeg. „Tof”, vulde ik aan. En omdat 'tof' goed en/of betrouwbaar betekent, vond ik het het juiste woord op de juiste plaats. Om op de vraag van de buurvrouw terug te komen: Nee, we gaan dus niet weg met de herfstvakantie. De achtertuin smeekt om onderhoud. En ook daar is de natuur schitterend!

Margreet Majers

Kerkrnieuws

Nederlands Gereformeerde studentenconferentie

Op vrijdag en zaterdag 26-27 januari 1996 zal de tweede Nederlands Gereformeerde Studentenconferentie plaatsvinden. De eerste conferentie, gehouden in februari van dit jaar, bleek een succesvol initiatief, dat vroeg om vervolg, hoewel de opzet wat is veranderd. Het thema van de tweede conferentie zal zijn: 'Gods leiding in je leven'. Op zaterdag zal drs. P.J. van Kampen een lezing geven m.b.t. dit onderwerp. Hierna zullen drs. P.J. van Kampen, ds. A.W. Vos en een nog nader te bepalen spreker uit de politiek, workshops leiden waarin sub-thema's (Gods leiding in je leven bij studie/toekomst, vrienden/relaties, politiek) worden besproken en er veel ruimte is voor discussie. De vrijdagavond is gereserveerd voor een ontspannend programma. Alle studenten van het H.B.O. en de universiteiten zijn van harte uitgenodigd de conferentie bij te wonen. Nadere informatie volgt, maar zet de datum vast in je agenda. Namens de organisatie, Margriet Kleingeld (030-2441392)

Voor de kinderen

Evenals wij in Nederland munten en geld hebben om te handelen hadden ze dit ook in Israël. Er waren verschillende soorten geld. Het waren geen munten met afbeelding zoals wij, maar stukjes zilver of goud.

De kleinste munt was de gera. 10 gera was een beka, 2 beka was een sikkal, 50 sikkals 1 mina en 60 mina 1 talent.

Ik heb een aantal vragen gemaakt waar het over geld gaat. Tel de bedragen op en welk getal krijg je dan?

1. Voor eerstgeborenen moest een bedrag betaald worden aan de priester. Hoeveel sikkals was dat? Numeri 18:16
2. Absalom was erg trots op zijn mooie haar. Dit werd één keer per jaar afgeschoren. Hoeveel sikkals zwaar was dit haar? 2 Samuël 14:26
3. Nadat Naäman genezen is van zijn melaatsheid wil hij Elisa belonen. Als deze het weigeren is zijn knecht Gehazi het er niet mee eens en vraagt Naäman een beloning. Hoeveel talenten zilver krijgt hij dan? 2 Koningen 5:23
4. Voor hoeveel zilverstukken verkochten de broers Jozef aan de Egyptenaren? Genesis 37:28
5. Hoeveel zilverstukken kreeg Delila van de Filistijnen voor het overleveren van Simson? Richteren 16:5
6. Zowel de rijken als de armen moesten hetzelfde bedrag aan heffing (belasting) betalen. Hoeveel gera was dit? Exodus 30:13
7. Hoeveel zilverstukken kreeg Judas voor het verraden van Jezus? Mattheüs 27:3
8. Voor hoeveel sikkals kocht Abraham een graf voor Sara? Genesis 23:15

De oplossing van de vorige maal was: Muilnier

G. Wijkhuizen-van Vuuren, Den Helder

Oegstgeest

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op ds. J. Horsman te Dordrecht.

Adreswijziging drs. H. Smit.

Het nieuwe adres van ds. H. Smit luidt ingaande 24 oktober a.s.: Frans Halsstraat 65, 3351 VD Papendrecht. Tel.: 078 - 6 414 349.

Heemstede/Haarlem

De begintijd van de morgendiensten is gewijzigd van 9.30 uur naar 10.00 uur. Beroepbaarstelling br. R. Venderbos. De regiovergadering van 's-Gravenhage van 14 september j.l. heeft br. Venderbos na onderzoek met volle vrijmoedigheid beroepbaar verklaard.

Ede

Het adres der kerk luidt thans: Ned. Geref. Kerk van Ede, p/a de heer C.J. Papjes, Dr. ir. Vondelingpark 63, 6716 EM Ede. Tel.: 0318-625334.

Stichting Evangelische Huisvesting Utrecht

Vijftien jaar na aankoop van het fraaie, maar oude pand aan de Boomstraat 2a/2abis in Utrecht en ongeveer 140 bewoners verder, was het pand – waarin jaarlijks negen beginnende studenten worden gehuisvest – hard aan een opknapebeurt toe. Deze zomer is daarom een renovatie uitgevoerd. Om die renovatie te kunnen financieren is een tweede hypotheek van f 100.000,- verkregen van de CenE-bank te Utrecht.

Omdat het huis toch op z'n kop kwam te staan, heeft het bestuur besloten nog een aantal aanvullende onderhoudswerkzaamheden te laten uitvoeren. Zo moesten onder andere het hang- en sluitwerk en het elektra worden vernieuwd, en het buitenschilderwerk worden gedaan. Deze extra kosten zijn samen geraamd op f 35.000,-. Voor het bijeen brengen van dit bedrag werd allereerst een beroep gedaan op gemeenteleden van de NGKerk van Utrecht en op een aantal fondsen. Omdat het belang van het werk van de Stichting de Utrechtse gemeentegrenzen (ver) overschrijdt, durft het bestuur van de SEH ook een beroep te doen op de lezers van Opbouw bij te dragen in genoemde kosten. Ieder die wil bijdragen, kan zijn gift storten op girorekening 44 13 074 of Crediet en Effectenbank Utrecht: 69 99 65 055, in beide gevallen t.n.v. de Stichting Evangelische Huisvesting te Utrecht. Elk bedrag is welkom! Het secretariaatsadres van de Stichting Evangelische Huisvesting is per 1 oktober 1995

gewijzigd in: Rijnlaan 49 bis a, 3582 KR Utrecht.

Rijswijk – Spanjewerk

Aan ds. J.T. Sanz wordt per 1 nov. 1995 door de kerkeraad van Rijswijk emeritaat verleend. Op 28 april 1995 bereikte ds. Sanz de 65-jarige leeftijd en op 4 oktober j.l. was hij 25 jaar als missionair-predikant aan de Gemeente verbonden. In de eerste week van oktober was hij in Nederland. In een bijeenkomst van de Gemeente op 6 oktober is zijn jubileum gevierd en op zondag 8 oktober werd hem Gods Zegen toegebeden.

Ds. Sanz is van plan nog beschikbaar te blijven voor met name vertaalwerk. Hij heeft o.a. de vertaling van Psalmen I en II van ds. F. van Deursen onder handen.

De situatie in het christelijk onderwijs

Alarmerende ontwikkelingen

Van het christelijk onderwijsblad BEZINNING verscheen een nummer waarin uitvoerig aandacht besteed wordt aan de situatie in het christelijk onderwijs. Meer dan tweederde van de scholen voor christelijk voortgezet onderwijs gebruikt thans voor het vak godsdienst methoden waarin van de betrouwbaarheid van de Bijbel niets overblijft. De meest gebruikte godsdienstmethode is de zeer bijbelkritische methode 'Van Horen Zeggen'. De schrijvers ervan ontkennen dat heilsfeiten als de maagdelijke geboorte, de opstanding en de hemelvaart van Jezus Christus plaatsgevonden hebben. De wonderen die Jezus Christus deed, worden niet historisch geacht, omdat ze naar menselijke maatstaven niet mogelijk zijn. Toch wordt deze methode gebruikt op een derde van alle christelijke scholen voor voortgezet onderwijs. Goede tweede is de methode LEVENDE GODSDIENST, waarin de niet-christelijke godsdiensten worden gelijkgesteld met het christelijk geloof. Dit zijn enkele van de resultaten van een onderzoek naar de positie van het vak godsdienst en de voor dat vak gebruikte methoden op christelijke scholen voor voortgezet onderwijs. De uitkomsten werden gepubliceerd in het

septembernummer 1995 van blad VOORWERK, een uitgave van de Unie voor Christelijk Onderwijs. De genoemde cijfers geven een schokkend beeld te zien van de uitholling van de identiteit van het christelijk onderwijs.

De twee meest onaanvaardbare methoden voor godsdienst blijken verreweg de meest gebruikte methoden te zijn. 'Van Horen Zeggen' wordt gebruikt op een derde van alle christelijke scholen. LEVENDE GODSDIENST heeft slechts een iets minder groot aandeel. Daarnaast heeft nog een klein aantal andere scholen andere bijbelkritische methoden ingevoerd. Ook uit het basisonderwijs komen zeer alarmerende geluiden over het steeds meer doordringen van bijbelkritische en occulte visies in methoden.

Deze zaken komen aan de orde in het themanummer van BEZINNING over de situatie in het christelijk onderwijs. Een belangrijk deel van dit nummer is gewijd aan een vraaggesprek met de voorzitter van de Unie voor Christelijk Onderwijs, drs. J. Hoeksema, over de huidige situatie in het christelijk onderwijs. De Unie kan in de huidige situatie in het christelijk onderwijs echter weinig uitrichten om de vervaging van de identiteit van het christelijk onderwijs tegen te gaan, omdat ze slechts een platform wil zijn waar de zeer uiteenlopende stromingen in het christelijk onderwijs elkaar ontmoeten. Ouders zullen zelf aan de slag moeten gaan en de besturen wijzen op het feit dat het christelijk onderwijs uitgehold wordt als vergaande kritiek op de betrouwbaarheid van de Bijbel op de school kan worden uitgedragen. In het nummer wordt ook ingegaan op de invloed van de moderne theologie die een toeneemende invloed heeft in de Unie voor Christelijk Onderwijs en ook in haar uitgaven zichtbaar is. De redactie van BEZINNING hoopt met het themanummer een bijdrage te leveren aan de zeer nodige bezinning op de ernstige situatie waarin een belangrijk deel van het christelijk onderwijs verkeert. Het nummer van BEZINNING kan besteld worden door f 2,50 over te maken op **girorekening 2.974.537** van adm. BEZINNING te Amersfoort o.v.v. **situatie christelijk onderwijs**. Het Centrum Voorlichting Christelijk Onderwijs, uitgeefster van BEZINNING, is gaarne bereid op een gemeentevond een lezing te verzorgen over onderwerpen als New Age, occultisme, de bijbelkritiek, geloofsopvoeding en kerkverlating, islam en

christelijk geloof, de situatie in het christelijk onderwijs. Inlichtingen bij het secretariaat: tel. 0342-414479.

Najaarsconferentie Evangelie en moslems

De najaarsconferentie vindt plaats op zaterdag 11 november te Amersfoort. Ontmoeting van oosterse en westerse christenen rond het thema 'Samen in de naam van Jezus'. Met medewerking van Ishak Ghatas uit Brussel. Aanvang 10.00 en 13.30 uur. Plaats Chr. Geref. Ichtuskerk, Grote Haag 154 te Amersfoort. Toegang vrij. Inf.: 033-4611949.

Cursussen 'De Wittenberg'

Nu ook avonduren in Papendrecht

De korte cursussen van De Wittenberg slaan goed aan bij gemeenteleden en ambtsdragers die praktisch toegerust willen worden. Daarom start in januari 1996 een tweede serie cursussen in Papendrecht. Op maandagavond 20 november is er een Open Avond in de Chr. Ger. Kerk te Papendrecht, aanvang 19.30 uur. U bent van harte welkom om u te laten informeren, kennis te maken met het studieprogramma en de cursusleiding, het studiemateriaal in te zien en de accommodatie te bekijken.

Voor meer informatie: De Wittenberg, Krakelingweg 10, 3707 HV Zeist. Telefoon: 030-6924166

Agape biedt iets nieuws aan:

een nieuwe training (van de Werkgroep Gemeentegroei)

Effectieve communicatie

een training in spraak, gebaar en wijze van presenteren

In kerk, commissie, club en vereniging is het gesproken woord de belangrijkste vorm van communicatie. Maar wat rammelt die vaak. Soms verlopen welkom, mededelingen en voorlezing rommelig, of zijn slecht verstaanbaar. Hoe kun je dat verbeteren?

Hoe heet je mensen welkom?

Hoe kun je de mededelingen verlevendigen?

Hoe houd je een toespraak of een les?

Hoe presenteert je een onderwerp?

Hoe kun je een mening profileren?

Hoe kun je leiding geven aan gemeentezang?

Hoe kun je levendig en helder spreken?

Een training voor allen, die wel eens in het openbaar moeten spreken. Een avond-lang praktijk-oefeningen onder deskundige leiding, adviezen op terrein van houding, mimiek, verstaanbaarheid e.d. De deelnemers krijgen tevoren al enkele opdrachten thuisgezonden, om

zich voor te bereiden. Tijdens de training ontvangt ieder een werkboekje met opdrachten e.d. De training wordt in Groningen gehouden, vrijdagavond 20 oktober '95. Aanvang 7.30 uur. Gereduceerd tarief! Informatie: Agapè, regio Groningen en Drenthe, Henk Brouwer, De Zwaai 85, 9202 TL Drachten (05120-21728) Ideaal voor club- en verenigingsbesturen, kerkeradsleden e.d. Een training, waarin de cursisten helemaal centraal staan!

Werk- en studiedag over milieu, geloof en levensstijl 'Meesters of rentmeesters?'

De aandacht voor het milieu loopt terug. De overheid wil ondanks alle verzet de Betuwelijn toch aanleggen. Schiphol mag groeien en straks komt er een hogesnelheidslijn door het Groene Hart van Holland. Jarenlang heeft de Raad van Kerken het thema 'Heel de schepping' onder de aandacht gebracht. Toch zijn de kerken geen toonbeelden geworden van een levensstijl die getuigt van goed rentmeesterschap. Onder gereformeerde, maar ook evangelische christenen heerst nogal eens de opvatting 'het heeft toch allemaal geen zin als ik er in mijn eentje wat aan doe' of, sterker nog, 'de Bijbel zegt toch zelf dat de aarde zal verslijten als een kleed'. Christenen zouden met de Bijbel in de hand verder moeten komen. Daarom wordt op zaterdag 4 november de werk- en studiedag 'Meesters of rentmeesters?' gehouden. Het programma wil de samenhang tussen milieu, geloof en levensstijl laten zien. Het is de bedoeling dat de deelnemers beter gaan begrijpen wat ze in hun eigen leven en werk kunnen doen, en samen met anderen. Daarom is de dag ook van belang voor christenen die nu al milieubewust proberen te leven. Zij nemen niet automatisch de auto, ze gebruiken ook wel eens hun regenjas en ze vinden ecologisch geteeld voedsel eigenlijk lekkerder dan dat van de supermarkt om de hoek. Maar die supermarkt is wel zo dichtbij, de studiebeurs is karig, het opgroeiende gezin kost veel en die onbespoten appels zijn toch wel duur ... Sommigen van hen weten zelfs dat vegetarisch voedsel minder milieubelastend is dan vlees. Drs. Wim Rietkerk (l'Abri) zet ons op het spoor met 'De Mens, kroongetuige van de schepping'. Opvolgend kan men deelnemen aan discussie/werkgroepen, waarvan er zowel 's ochtends als 's middags drie of vier parallel aan elkaar gehouden worden:

1. 'Vadertje staat en moeder natuur:

een echtscheiding? – prof.dr. L. Hordijk over de rol van de politiek.

2. Het aantrekkelijke van een economie van het genoeg – docent HBO drs. Anton Maurer over mogelijkheden voor economie en bedrijf.

3. Boeren met schone handen – filosoof/boer ir. J. Huijgen over duurzame landbouw.

4. De wereld leefbaar maken door grenzen te stellen – architect Arthur Broek fundamenteel zowel als praktisch over onze huizen, gebouwen, steden.

5. Huishouden in (eco)teamverband – bioloog/journalist Kees de Heer.

6. De gemeente als alternatieve samenleving – dr. Gijs v.d. Brink, o.a. voorzitter van De Barmhartige Samariaan, over kerk en levensstijl.

7. Mijn kind is milieunair – publiciste Willy Bakker-Huizinga over (milieu en) opvoeding.

Op onderdelen is ook medewerking gevraagd van EO – vrouw Zijn. Bij voldoende belangstelling wordt gezorgd voor een crèche en voor een kinderprogramma. Tussen de middag is er gelegenheid tot het bezoeken van stands e.d. O.m. wordt voor kosters en schoolbesturen een werkmap over milieu-vriendelijk beheren van gebouwen en tuinen gepresenteerd. De dag wordt afgesloten met een forum waarin o.a. de vragen en stellingen worden ingebracht die in de discussiegroepen zijn geformuleerd.

Organisatoren: Evangelische Hogeschool – ver. De Hof van Heden – St. Zwaluw.

De Evangelische Hogeschool biedt bijbelgetrouw hoger beroepsonderwijs (niet-gesubsidieerd) alsook een algemeen vormingsjaar voor aankomende studenten HBO/Universiteit. De interkerkelijke Vereniging De Hof van Heden gaat het om milieu en levenspraktijk. Zij stimuleert zowel praktisch gerichte activiteiten als de verzorging van achtergrond- en discussiemateriaal. Zij richt zich vooral op reformatische en evangelische christenen.

De stichting Zwaluw is voortgekomen uit de (vrijgemaakt-) gereformeerde stuurgroep Nieuwe Levensstijl. Haar doelstelling is natuur- en milieu-educatie in christelijk perspectief. Daartoe organiseert zij jaarlijks o.a. gezinskampen, trektochten en voorlichtingsactiviteiten.

Opgave voor de studiedag: 033-621731. Inlichtingen: tel. 033-560061 of 078-177893. Deelname kost f 15,-; voor studenten f 7,50; voor leden/donateurs van 'Hof van Heden' en Zwaluw f 10,-.

*„Die zich ootmoedig aan Hem geven
schenkt Hij een overvloed van leven”
Psalm 147:2*

Op 25 oktober 1995 hopen onze (groot)ouders

**Douwe Holwerda
en
Christina Hendrika Holwerda-Galenkamp**

in dankbaarheid aan de HEERE te gedenken dat zij 40 jaar
geleden in het huwelijk traden.

Klaas en Rietje
Petra en Douwe
Alet
Aliewiets
Henk en Yvonne
Arina en Henrike
Benne en Mirjam

De Gast 63
9801 AC Zuidhorn

*Wien heb ik (nevens U) in den hemel?
Nevens U begeer ik niets op aarde;
al zou mijn vlees en mijn hart bezwijken,
mijns harten rots en erfdeel is God voor eeuwig.*

Psalm 73:25 en 26 N.B.G.

Dankbaar dat verder lijden haar bespaard is gebleven, geven wij
kennis dat heden in de Here is ontslapen onze zeer geliefde
moeder, schoonmoeder en grootmoeder

Geertruida Wilhelmina van Zwieten-Stalenberg
weduwe van **Mr. Willem Cornelis van Zwieten**

9 december 1906

9 oktober 1995

Driebergen: L. van Loon-van Zwieten
J.L. van Loon

Drachten: M.N. van Zwieten

Utrecht: P. van Zwieten
N.C. van Zwieten-van Dam

Houten: W. van Zwieten
en kleinkinderen

Correspondentie-adres: Lindelaan 13, 3971 HA Driebergen

De begrafenis heeft vrijdag 13 oktober 1995 in familiekring
plaats gevonden.

*Een plaats bereidt in het huis van mijn Vader, waar vele wonin-
gen zijn.
Naar Joh. 14:2*

Heengegaan naar de Schepper, hebben wij afscheid moeten
nemen van mijn dierbare man, onze zorgzame vader, schoon-
vader en opa

Nicolaas de Ridder

* Breukelen, 14-6-1919

† Deventer, 29-9-1995

Deventer: L. de Ridder-Bogerd
Goudriaan: Klaas en Martha de Ridder-
Welfing
Yvonne en Wouter,
Sylvia en Johnny

Wesepe: Hanny en Ab van der Kolk-
de Ridder

Zwolle: Ineke en Bert, Emile en Marjolein
Jan en Adri de Ridder-Gladpootjes
Tjarko en Manon,
Rinske en Freddy,
Auke en Marlies

Nieuwleusen: Anneke en Gerrit Hoekman-
de Ridder
Heleen en Jan, Herma en Ronald,
Nicolien, Marjolein, Evelien,
Annelies, Gert Robbie

Deventer: Dorothea en Henk de Waard-
de Ridder
Sietze, Linda en Sjouke, Jaap

Hantum: Gerda en Trynko Feenstra-
de Ridder

Nico, Wybe-Pieter, Lienke
Deventer: Eric en Margriet de Ridder-Stok

Wezenland 88
7415 JB Deventer

De begrafenis heeft woensdag 4 oktober jl. plaatsgevonden.

1 Petrus 5 vers 10

De God aller genade heeft in Christus Jezus tot Zijn eeuwige
heerlijkheid geroepen mijn lieve echtgenoot, onze geliefde
vader, schoonvader, grootvader en overgrootvader

Johannes Huisman

eerder weduwnaar van Maria Cleton

in de leeftijd van 92 jaar.

A. Huisman-Slob

T. Huisman
F. Huisman-van Genderen

W.A. Huisman
K. Huisman-Hoeflaak

J. Dubbeldam-Huisman
C. Dubbeldam

J. Huisman
A. Huisman-Kamsteeg

Kleinkinderen en
achterkleinkinderen

Verpleeghuis 'Waerthove', 28 september 1995

Huisadres: Jupiterstraat 179, 3371 TD Hardinxveld-Giessendam

De begrafenis heeft dinsdag 3 oktober jl. plaatsgehad op de
begraafplaats aan de Kerkweg te Hardinxveld-Giessendam.

Het is voor ons, vanwege de overweldigende belangstelling, niet
mogelijk ieder persoonlijk te bedanken voor de blijken van deel-
neming die wij mochten ontvangen na het overlijden van mijn
lieve man, onze vader en opa

Cornelis Bakker

Daarom willen wij u op deze wijze laten weten dat uw medele-
ven ons erg heeft getroost.

G. Bakker-van der Veen
Kinderen en kleinkinderen

Open Doors brengt nieuwe Chinese kinderbijbel uit

(van onze red. kerkelijk leven)
ERMELO - Open doors heeft een nieuwe kinderbijbel voor en door Chinezen uitgebracht.

Aan dit project heeft Open Doors lang gewerkt. Volgens de organisatie in Nederland werkt waar

geloof niet uitgedragen mag worden, is deze uitgave uniek. Want het is de eerste en enige kinderbijbel in modern Mandarijn en in het vereenvoudigde schrift.

Turkije houdt transport van Open Doors tegen

OPEN DOORS AL 40 JAAR OP DE BRES VOOR DE LIJDENDE KERK

Bijvoorbeeld voor Chinese christenen die niet aan een bijbel kunnen komen of ex-moslims die gevangen zitten in Soedan, Pakistan of andere islamitische landen. Daar waar christenen lijden om hun geloof probeert Open Doors hen te steunen met bijbels, lektuur en persoonlijke bemoediging. Open Doors is een Nederlandse organisatie die kerkelijk onafhankelijk is. Financieel wordt Open Doors gesteund door christenen en kerken uit alle denominaties.

OPEN DOORS
40

BEL VOOR MEER INFORMATIE OPEN DOORS 03410-17844
STEUN HET WERK DOOR UW GEBED EN GIFT (GIRO 7733)

OPEN DOORS VOOR U

SPREEKBEURTEN

Wij komen bij u langs als u ons uitnodigt, met film of dia-series over:

- Christenen in communistisch China
- Kader-opleidingen
- De kerk in de moslimwereld
- Verschil christendom en islam
- Het wereldwijde werk van Open Doors

GRATIS MAANDBLAD

Actuele informatie over de Lijdende Kerk wereldwijd

KINDERMATERIAAL

Lessen voor kinderen, over China en de islam, met kleurplaten en werkjes.

UITLEENSERVICE

De films/diaseries kunt u ook lenen, plus video's over Pakistan, Iran, China, Albanië.

COMITÉ VAN AANBEVELING O.A.:

drs. P.J. van Kampen
dhr. M. Leerling
dhr. H. Binnendijk
dhr. R. Blom
ds P. Boomsma

Geestelijke bagage? Eerst naar de EH!

Wil je gaan studeren aan Hogeschool of Universiteit? Doe dan eerst het Basisjaar van de Evangelische Hogeschool. Het jaar van je leven, waar principiële en wetenschappelijke vorming en praktische vaardigheden elkaar afwisselen. Zodat jij later

Stuur die studiegids!

Ik wil graag meer weten over het EH-Basisjaar. Stuur mij de infogids.

Naam:

Adres:

Pc en plaats:

Bon opsturen naar: Antwoordno. 151,
3800 VB Amersfoort

Opb

met meer 'bagage' de studie van je keuze volgt. Interesse? Vraag dan nu de uitgebreide studiegids aan. Je krijgt 'm per omgaande thuis!

evangelische hogeschool

REFORMATORISCHE
POLITIEKE FEDERATIE

Samen met u

De christelijke politiek moet sterker worden. In mijn ogen betekent dat: de RPF moet sterker worden. Door méér leden. Want een partij met meer leden heeft meer stem in de samenleving.

In de huidige politiek zijn vele zekerheden en overtuigingen ingeleverd. De normen die God ons in Zijn Woord geeft zijn echter van blijvende waarde. Meer dan ooit zal daarom duidelijk gemaakt moeten worden waarin **christelijke politiek** zich onderscheidt. Maar dat kunnen wij niet alleen. **Daar hebben wij u voor nodig!**

De RPF staat open voor alle reformatische en evangelische christenen, mannen en vrouwen, die Gods Woord van beslissende betekenis vinden voor mens en samenleving. Uw lidmaatschap geeft de RPF meer mogelijkheden. Laten we samen de kansen benutten om 'smaakmakers' te zijn in onze samenleving. Tot eer van God en ten dienste van onze medemens. Daarom roep ik u op: **word lid van de RPF.**

Ik reken op u!

Leen van Dijke,
RPF-fractievoorzitter Tweede Kamer

Eerst meer informatie? Vraag het gratis RPF-magazine aan bij de RPF, Antwoordnummer 523, 8070 VB Nunspeet (postzegel niet nodig) of bel (0341) 256744

De RPF heeft hart voor mensen